Usporedba nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na mjesto školovanja

Vučetić, Adriana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:970019

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Usporedba nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na mjesto školovanja

Ime i prezime studentice:

Adriana Vučetić

Zagreb, travanj, 2016.

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Usporedba nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na mjesto školovanja

Ime i prezime studentice:

Adriana Vučetić

Ime i prezime mentorice:

prof. dr. sc. Antonija Žižak

Ime i prezime komentorice:

dr. sc. Gabrijela Ratkajec Gašević

Zagreb, travanj, 2016.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Usporedba nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na mjesto školovanja* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Adriana Vučetić

Mjesto i datum: Zagreb

Usporedba nasilja u mladenačkim vezama s obzirom na mjesto školovanja

Ime i prezime: Adriana Vučetić

Ime i prezime mentorice: prof. dr. sc. Antonija Žižak

Ime i prezime komentorice: dr. sc. Gabrijela Ratkajec Gašević

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: Studijski program socijalne pedagogije/ Djeca i mladi

Sažetak rada:

Cilj rada je utvrditi pojavnost, doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama te razinu prepoznavanja nasilnih obrazaca kod mladih koji žive i školuju se na otoku i onih koji su zbog školovanja otišli s otoka u veće mjesto. Ovim radom željelo se istražiti u kojoj mjeri mladi koji žive na otoku Hvaru i oni kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split imaju iskustvo počinjenog i doživljenog nasilja i istražiti postoji li razlika s obzirom na okruženje u počinjenom i doživljenom nasilju te u prepoznavanju nasilja i spremnosti na postavljanje granica. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 185 ispitanika, od toga 82 mladića i 103 djevojke, u dobi od 14 do 20 godina, koji su učenici Srednje škole Hvar ili korisnici Ženskog đačkog doma i Učeničkog doma Split. U svrhu dobivanja rezultata istraživanja korištene su metode deskriptivne statistike, za testiranje međusobne povezanosti između konstrukata korišten je Spearmanov koeficijent korelacije, a razlike između promatranih subgrupa testirane su t – testom ili Mann – Whitneyevim testom.

Rezultati istraživanja ukazuju da je većina mladih koja je u posljednjih šest mjeseci bila u vezi izjavila kako je vrlo rijetko počinila nasilje u vezama, dok je počinjenje psihičkog nasilja prisutno u nešto većoj mjeri. Što se tiče doživljenog nasilja, većina mladih izjavljuje da u posljednjih šest mjeseci barem jednom doživjela nasilje u vezi. U najmanjoj mjeri su doživjeli da je partner bio fizički i seksualno nasilan prema njima, dok je nešto učestalije prisutno psihičko nasilje. Statistički značajne razlike s obzirom na okruženje nema, ali unatoč tome rezultati idu u smjeru postavljenih hipoteza. Također se pokazalo da ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na okruženje u prepoznavanju nasilnih obrazaca i spremnosti na postavljanje granica. Rezultati ovog rada mogu poslužiti za podizanje svjesnosti o postojanju problema nasilja u mladenačkim vezama i samim time predstavljati osnovu za prevenciju i planiranje tretmana.

Ključne riječi: nasilje u mladenačkim vezama, prepoznavanje nasilnih obrazaca ponašanja, spremnost na postavljanje granica

Comparasion of teen dating violence with regard to the place of education

Summary

The goal of this paper is to determine the incidence, experienced and committed teen dating violence and the level of recognition of the violent of youth who live and go to school on the island and those who went to bigger cities for education. This paper attempts to investigate the extent of experienced and committed violence of young people living on the island of Hvar and those living in Split because of education, and to investigate whether there is a difference between the committed and experienced violence considering the environment, and in recognizing violence and readiness to set the boundaries. Research was conducted of convenience sample including 185 participants (82 male and 103 female) aged from 14 to 20 who are high school students in Hvar or users of the Women's dormitory and Dormitory Split. Methods of decriptive statistics were used to analyze the obtained results. For testing the correlation between the constructs was used the Spearman correlation coefficient, and the differences between the observed subgroup were tested by t - test or Mann - Whitney test.

The research results indicate that most young people who were last six months involved in romantic relationship very rarely committed teen dating violence, while the most of the committed violence was psychological. As for the experienced violence, most youngsters declare that in the last six months at least once experienced violence in a relationship. At least they have experienced that the partner was physically and sexually abusive toward them, while psychological violence was present more frequently. There are no statistically significant differences considering the environment, but despite that the results are going in the direction of the hypotheses. It was also shown that there is no statistically significant difference considering the environment in recognizing patterns of violence and readiness to set the boundaries. The results of this study can be used to raise awareness of the problem and can represent the base for developing prevention and treatment planning.

Keywords: teen dating violence, recognizing violence, readiness to set the boundaries

Sadržaj:

1. Uvod 7
2. Adolescencija 8
3. Nasilje 10
4. Nasilje u mladenačkim vezama 12
5. Teorije o nasilju u mladenačkim vezama 15
6. Istraživanja o nasilju u mladenačkim vezama 20
7. Obilježja mladih na otoku 23
8. Ciljevi, problemi i hipoteze istraživanja 25
9. Metodološki okvir istraživanja 26
   9.1. Sudionici istraživanja 26
   9.2.Instrumentarij 27
      9.2.1. Upitnik počinjenih nasilnih ponašanja 27
      9.2.2. Upitnik doživljenih nasilnih ponašanja 27
      9.2.3. Skala (ne) spremnosti na postavljanje granica 28
      9.2.4. Skala prepoznavanja nasilnih obrazaca u vezi 28
   9.3. Postupak istraživanja 29
   9.4.Metode obrade podataka 29
10. Rezultati 30
   10.1. Osnovni pokazatelji počinjenog i doživljenog nasilja u vezi 30
      10.1.1. Iskustvo počinjenog fizičkog nasilja u vezi 31
      10.1.2. Iskustvo počinjenog psihičkog nasilja u vezi 32
      10.1.3. Iskustvo počinjenog seksualnog nasilja u vezi 34
      10.1.4. Iskustvo doživljenog fizičkog nasilja u vezi 35
      10.1.5. Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi 37
      10.1.6. Iskustvo doživljenog seksualnog nasilja u vezi 39
   10.2. Razlike u počinjenom i doživljenom nasilju u vezi s obzirom na 40
   10.3. Prepoznavanje nasilnih obrazaca u vezi 41
   10.4. Spremnost na postavljanje granica u vezi 43
   10.5. Razlike u prepoznavanju nasilnih obrazaca i spremnosti na uspostavu granica s obzirom na okruženje 45
   10.6. Razlike s obzirom na spol 47
11. Rasprava 49
12. Zaključak 53
13. Literatura 54
14. Prilog 56

1. Uvod

Nasilje u mladenačkim vezama veoma je rasprostranjen javnozdravstveni problem čija pojava uzrokuje brojne posljedice za mlade. Ono se odvija u razdoblju adolescencije koje karakterizira brojne promjene na različitim područjima te tada većina mladih po prvi put ostvaruje ljubavne odnose. Posljedice nasilja u mladenačkim vezama mogu biti višestruke, može dovesti do ozbiljnih ozljeda i smrti, utječe na akademski uspjeh mladih, može uzrokovati zdravstvene poteškoće poput povećanog rizika od zlouporabe psihoaktivnih tvari, pretjerane kontrole tjelesne težine, rizičnih seksualnih ponašanja, trudnoće i suicidalnosti (Silverman, 2001, prema Ball i sur., 2009).

Tijekom proteklih trideset godina, došlo je do povećanja razumijevanja široke prirode fenomena nasilja u mladenačkim vezama. U Hrvatskoj je malo istraživanja na tu temu, a ona koja su provedena daju slične rezultate kao i strana istraživanja. Rezultati govore o porastu nasilja u mladenačkim vezama što ide u prilog potrebi za osmišljavanjem i provođenjem sveobuhvatnih prevencijskih i intervencijskih programa. Pregledom literature utvrđeno je kako su sva istraživanja na tu temu provedena u većim gradovima na kopnu. S obzirom da ne postoje podaci o pojavnosti počinjenog i doživljenog nasilja među mladima na otocima, na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu osmišljeno je istraživanje koje će dati uvid u te podatke te istražiti postoji li razlika s obzirom na okruženje/mjesto školovanja.

Osim rezultata istraživanja, prikazat će se saznanja o fenomenu adolescencije, nasilja u mladenačkim vezama, njegovog etiologiji, fenomenologiji i posljedicama kao i pregled dosadašnjih istraživanja u Hrvatskoj i svijetu.

2. Adolescencija

Nasilje u mladenačkim vezama je fenomen koji se veže uz razdoblje adolescencije te kako bi ga mogli razumjeti potrebno je definirati sam pojam adolescencije.

Termin adolescencija označava razdoblje između početka puberteta i odrasle dobi, odnosno period između 11-20 godine. Adolescencija se smatra emocionalno vrlo intenzivnim i stresnim razdobljem upravo zbog brojnih tjelesnih, psiholoških, emocionalnih i osobnih promjena (Kuzman, 2009). Za razliku od prethodnog autora koji definira vremenski okvir tog razdoblja, Lebedina Manzoni i Lotar (2011) u svojoj se definiciji usmjeravaju na odnosne komponente pa kažu da je to razdoblje ispunjeno povećanim zahtjevima okoline, očekivanjima koje adolescenti sami sebi nameću, potrebom za zauzimanjem osobnog stava, stila ponašanja, težnji ka prepoznatljivosti to jest identitetom. Autori Wolff i Crockett (2011, prema Đuranović, 2013) slikovito opisuju adolescenciju kao životnu pozornicu na kojoj je vrlo vjerojatno da će pojedinci češće upuštati u rizična ponašanja nego u nekim drugim fazama svog života, a takva ponašanja su opasna i mogu imati dugoročne posljedice.

Adolescencija je životno razdoblje kada se javljaju emocije vezane uz spolnost i ljubav. Mladi eksperimentiranjem otkrivaju svoju spolnost te se upuštaju u prve ljubavi. One su od velike važnosti jer se mladi u vezi prvi put moraju nositi kao pripadnici određenog spola te na taj način učvršćuju svoju spolno specifičnu ulogu i vlastiti spolni identitet (Đuranović, 2013).

Adolescencija se može podijeliti u tri razdoblja: ranu, srednju i kasnu adolescenciju (Lacković-Grgin, 2005). Za svaki period postoje specifične karakteristike. Ranu adolescenciju obilježava prilagodba na fizičke promjene i drugačiji pogled na svijet. Navedeno dovodi do promjena u obiteljskoj strukturi, adolescenti razmišljaju o prolaznosti vremena, značenju života, imaju sposobnost pogledati što se stvarno događa oko njih i time napuštaju koncept idealizacije (Rudan, 2004). Rana adolescencija je razdoblje kada je najsnažniji vršnjački pritisak, tada se mlada osoba počinje osamostaljivati, traga za vlastitim ja i izgrađuje samopoštovanje. Zbog želje da bude prihvaćena u grupi mlada osoba se često konformira što uključuje odustajanje od vlastitih želja i stavova (Lebedina-Manzoni i Ricijaš, 2013). Autorica Rudan (2004) navodi kako adolescenti jako žive u sadašnjosti te ne iskazuju interes ni za djetinjstvo ni za budućnost. Kroz socijalne situacije nastoje što više upoznati sebe. U srednjoj adolescenciji prestaju se družiti s primarno istospolnim vršnjacima a počinju s mješovitom grupom vršnjaka. Autor Blos (1962, prema Rudan, 2004) navodi da je zaljubljivanje u toj dobi jedan od načina suprotstavljanja usamljenosti izazvanom odvajanjem od roditelja. Imati

djevojku/mladića ima svoju društvenu i osobnu važnost. Time se može ostaviti dojam veće zrelosti, uključujući i seksualno eksperimentiranje. Tek pri kraju ove faze adolescenti tragaju za partnerima iz želje za većom bliskošću tj. dubljim upoznavanjem samog sebe i drugoga. Kasni adolescenti često razmišljaju o tome tko i kakvi bi željeli biti i koji im odrasli imponiraju i zbog čega. (Rudan, 2004).

Percepcija i doživljaj sebe izuzetno su važan dio svakodnevnog života a posebice u razdoblju adolescencije kada su promjene u doživljavanju i ponašanju često presudne za naša buduća ponašanja, zadovoljstvo sobom, odnose s drugim ljudima. Adolescenti koji imaju pozitivnu sliku o sebi koriste pozitivne načina rješavanja životnih problema (Lebedina Manzoni i Lotar, 2011).

Sve dosad navedeno sumira autor Graovac (2010:261) koji navodi kako je „adolescencija razvojni period kojim odrastanje završava". U tom periodu najvažnije zadaće su separacija od roditelja, stvaranje seksualnog identiteta, smanjenje ovisnosti o grupi vršnjaka i učvršćivanje strukture ličnosti identifikacijom i konsolidacijom selfa.

Iz svega navedenog možemo zaključit da je adolescencija vrlo zahtjevno razdoblje, takozvano doba „bure i oluje" (Rudan, 2004). Poznati pisac Charles Dikson slikovito je opisao adolescenciju: „Ona je najbolje razdoblje života, ona je najgore razdoblje života, ona je doba mudrosti, ona je doba ludosti" (Rudan, 2004:36).

3. Nasilje

Fenomen nasilja širi je od fenomena nasilja u mladenačkim vezama stoga će se predstaviti pojam kroz definiciju, uzroke i posljedice. Nasilje je uvijek aktualna tema za stručnjake i znanstvenike iz područja društvenih znanosti. Posebnu pažnju izaziva nasilje među mladima radi specifične dobi i posljedica koje nasilje ima za počinitelje i žrtvu takvih ponašanja (Kovčo Vukadin, 2012).

Postoje brojne definicije nasilja, a jedna od njih opisana je u Vladinu Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (2003) kao svako namjerno tjelesno ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno prema djeci i mladima, učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje se, neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju i koje uključuje ponavljanje istog obrasca i odražava neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca) (Jaman, 2009). Upravo namjera da se nanese šteta drugome, razlikuje nasilje od nenamjernog povrjeđivanja, nadmetanja i povremenog odmjeravanja snaga (Popadić, 2009).

Rajhvan Bulat i Ajduković (2012) u svojem radu objašnjavaju razliku između nasilja i zlostavljanja, pri čemu navode da je nasilje nadređena kategorija koja ne uključuje nužno i zlostavljanje, koje predstavlja najteži oblik nasilja. Olwes (1999, prema Rajhvan Bulat i Ajduković, 2012) govori kako zlostavljanje uključuje tri komponente: (1) ono je agresivno ponašanje ili namjerno nanošenje štete drugoj osobi, (2) koje se ponavlja i traje neko vrijeme, (3) u interpersonalnim odnosima koji uključuju nesrazmjer moći.

Što se tiče vrsta nasilja najčešće razlikujemo emocionalno/psihičko nasilje, fizičko nasilje i seksualno nasilje što će biti više opisano u sljedećem poglavlju u kontekstu maloljetničkih veza.

Osobe koje koriste nasilna ponašanja, najčešće su tijekom prošlih iskustava nasilnim obrascima ponašanja dobili moć „nad“ drugim osobama. Takvi obrasci postaju obilježje ponašanja i postizanja ciljeva što ih osoba više koristi. Postoje četiri tipa nasilnika (Middelton-Moz i Zawadski, 2003):

1. *Izravni nasilnici*: izravno napadaju žrtve koristeći fizičke prijetnje i vikanje da bi zastrašili, smeli i iscrpili žrtvu.

2. *Kontrolori*: pogrešno tumače stvarnost i jako su osjetljivi na tuđe postupke. Nepredvidljivi su, odnosno u jednom trenutku štite osobu, a u drugom trenutku ta ista osobe postaje njihova žrtva i često kod osobe izazivaju osjećaj krivnje.

3. *Prikriveni nasilnici*: zlostavljaju potajno i pod krinkom humora i sarkazma.

4. *Nasilnici koji šire glasine*: često su zavidni, zamjeraju žrtvama, neće izravno napasti i često se osvećuju za umišljene napade na vlastito dostojanstvo.

Posljedice nasilja su mnogobrojne. Zlostavljana osoba često misli da je odgovorna za nasilno ponašanje druge osobe, prihvaća tu nametnutu krivnju te postoji rizik da kasnije u životu isključivo funkcionira iz pozicije žrtve ili se identificira s ponašanjem zlostavljača oponašajući ga jer je to jedini način na koji je naučilo funkcionirati (Kocijan-Hercigonja i Hercigonja-Novković, 2009).
Izloženost fizičkom zlostavljanju može dovesti do poremećaja prilagođavanja, depresije, anksioznosti, samodestruktivnog ponašanja te loše kontrole impulsa. Ako govorimo o nasilju među mladima može dovesti do smanjenja motivacije i lošeg daljnjeg školovanja, što uzrokuje napuštanje školovanja (Kocijan-Hercigonja i Hercigonja-Novković, 2009).

Balić, Divanović i Ricijaš (2001) u svome radu navode da je nasilje prisutno u mnogim suvremenim odnosima. S obzirom na današnji ritam i način života sve se manje pažnje posvećuje razvoju kvalitetnih odnosa, pa je stoga nasilje često najbrži način rješavanja konflikata.
Nasilničko ponašanje u intimnim vezama raširena je pojava u suvremenim društvima, a detekcija, zbog želje za privatnošću u vlastitim intimnim odnosima, često predstavlja velik problem (Balić, Divanović i Ricijaš, 2001).

4. Nasilje u mladenačkim vezama

Ajduković, Löw i Sušac (2011) navode kako se mladi u doba adolescencije suočavaju s vrlo važnim razvojnim zadatkom: pokušajem razvijanja odnosa s nekom osobom koja im je privlačna na potpuno drugačiji način od tada bliskih osoba. Uspostavljanje i razvijanje ljubavnog odnosa složen je proces na koji utječu brojni čimbenici poput samopoštovanja, slike o sebi, upravljanja vlastitim emocijama, samokontrole, tolerancije na različitosti i frustracije, povjerenja, lojalnosti i tome slično. U tom procesu partneri nastoje ugoditi svojim potrebama, ali i s druge strane voditi računa o posljedicama svojih postupaka i postupaka partnera. Često se događa da postoje različiti ciljevi koje partneri žele postići i pritom nailaze na sukobe. Pitanje je na koji način se suočavaju sa sukobima jer je upravo proces rješavanja sukoba potencijal za pojavu različitih oblika nasilničkog ponašanja.

Nasilje u mladenačkim vezama definira se najčešće kao fizičko, psihičko/emocionalno i seksualno nasilje koje ima za cilj zadobiti moć i zadržati kontrolu nad drugom osobom u odnosu mladih. Neki autori smatraju da se nasilje događa u emocionalno stabilnijim odnosima dok sve više autora navodi da taj odnos ne mora nužno biti stabilan već da se može odnositi i na jednokratan izlazak. Nasilje u mladenačkim vezama možemo definirati i kao prijetnju ili stvarnu upotrebu tjelesnog, verbalnog ili seksualnog zlostavljanja od strane jednog partnera prema drugome u kontekstu ljubavne veze. Unatoč brojnim definicijama, zajedničko im je razlikovanje pojavnih oblika nasilja- psihičkog, fizičkog i seksualnog nasilja (Ajduković i Ručević, 2009). Psihičko nasilje u mladenačkim vezama odnosi se na postupke zbog kojih se žrtva osjeća krivom, misli loše o sebi i upravo zbog toga često se koristi i sinonim emocionalno zlostavljanje. Ono uključuje ponižavanje, vrijeđanje, izolaciju od prijatelja i obitelji, zastrašivanje prekidom veze, stvaranje osjećaja krivnje kod partnera, nazivanje pogrdnim imenima, kontroliranje odijevanja ponašanja i kretanja, verbalne i emocionalne prijetnje. Psihičko nasilje je specifično iz razloga jer se takva ponašanja često ne prepoznaju kao nasilna. Fizičko nasilje podrazumijeva sva ona ponašanja koja uzrokuju fizičku bol i ozljedu, poput grubog guranja, pljuskanja, udaranja rukama i nogama, bacanje predmeta na partnera/partnericu, čupanja kose, ugriza. Seksualno nasilje uključuje sva neželjena i neugodna ponašanja seksualne prirode (Ajduković i Ručević, 2009).

Postoje mnogi rizični i zaštitni čimbenici koji utječu na pojavu nasilja u mladenačkim vezama. Faktori rizika za nasilje u vezama odnose se na sklonost doživljavanju i/ili činjenju

nasilnog ponašanja u partnerskoj/intimnoj vezi. Međutim, bitno je naglasiti kako faktori rizika ne predstavljaju nužno i uzročno-posljedične veze za objašnjavanje nasilja u vezama mladih. Uz to, ove karakteristike mogu biti važne za primarnu edukaciju i prevenciju, ali također mogu biti simptomi ili posljedice nasilja na kojima je potrebno raditi (Hodžić, 2007).

Prema Ajduković i Ručević (2009) postoje tri skupine faktora rizika za doživljavanje i činjenje nasilničkog ponašanja u mladenačkim vezama. Smatraju bitnim istaknuti da su isti čimbenici rizični i za ulogu počinitelja i žrtve nasilja u mladenačkim vezama.

1. Individualni faktori: nisko samopouzdanje i samopoštovanje, nesigurna ili preokupirana privrženost ljubavnom partneru/partnerici, iskustvo viktimizacije u primarnoj obitelji, potreba za dokazivanjem u vezi pod "svaku cijenu", pretjerana ljubomora, stereotipna uvjerenja o muško-ženskim odnosima, neprepoznavanje određenih ponašanja u vezi kao nasilja, nepoznavanje svojih i tuđih prava u vezi, pozitivan stav o nasilju kao načinu rješavanja nesuglasica te konzumacija alkohola/droge.

2. Interpersonalni faktori: slabe komunikacijske vještine i teškoće u izražavanju osjećaja te slabe vještine rješavanja sukoba pregovaranjem.

3. Faktori rizika na nivou zajednice/društva: pozitivan odnos vršnjaka prema nasilju, medijske poruke o prihvatljivosti nasilja u partnerskim odnosima, količina nasilja u društvu i tolerantan odnos društva prema nasilju

Autorica Kaukinen (2014) kao značajne čimbenike rizika ističe spol, povijest nasilja u obitelji, mentalno zdravlje i emocionalnu stabilnost, zlouporabu sredstava ovisnosti, rizično seksualno ponašanje, prirodu intimnog odnosa, akademski uspjeh te prisutnost zaštitnih čimbenika. Izloženost nasilju u obitelji tijekom djetinjstva, bilo kao žrtva ili promatrač, jedan je od rizičnih čimbenika za pojavu nasilja u mladenačkim vezama. Istraživanje koje je provela Leisring (2013, prema Kaukinen, 2014) govori o izravnoj povezanosti između izloženosti nasilju u obitelji tijekom djetinjstva i iskustvu žrtve psihičkog i fizičkog nasilja u mladenačkim vezama kod ispitanica istraživanja. Narušeno mentalno zdravlje, agresivnost, anksioznost i depresija neki su od čimbenika koji utječu na pojavu nasilja u mladenačkim vezama.

Konzumiranje alkohola i psihoaktivnih tvari smanjuje mogućnost odupiranja fizičkom nasilju ili neželjenom seksualnom odnosu te prepoznavanja nasilnih obrazaca ponašanja kod partnera. Istraživanja (Cleveland, 2003, prema Kaukinen, 2014) pokazuju da postoji veća vjerojatnost od pojave seksualnog nasilja u mladenačkim vezama kod osoba sklonijih rizičnom seksualnom ponašanju. U ovom kontekstu rizično seksualno ponašanje se odnosi na broj i učestalost promjene seksualnih partnera. Što se tiče prirode odnosa intimnih veza, s razinom predanosti vezi u smislu kontrole unutar veze, može rasti i razina nasilja u vezama.
O utjecaju seksualne orijentacije na nasilje u mladenačkim vezama nema mnogo istraživanja, ali jedno od novijih daje rezultate o većoj prisutnosti nasilja u vezama između pripadnika LGBT populacije u odnosu na heteroseksualne parove.
Autori Mason i Smithey (2013, prema Kaukinen, 2014) govore o izravnoj povezanosti nasilja u mladenačkim vezama i utjecaja na akademski uspjeh. Učenici i studenti koji su imali iskustvo nasilja, i pritom su bile žrtve nasilja u njihovim vezama, imaju veći rizik od akademskog neuspjeha.

Prisustvo zaštitnih čimbenika smanjuje pojavu nasilja u mladenačkim vezama. Autorica Kaukinen (2014) kao najznačajnije zaštitne čimbenike ističe socijalnu podršku, privrženost obitelji i duhovnost. Percepcija postojanja podrške u socijalnom okruženju smanjuje rizik od iskustva žrtve u mladenačkoj vezi. Folger i O'Dougherty Wright (2013, prema Kaukinen, 2014) u svom istraživanju utvrdili su da žene s visokom razinom podrške u obitelji u manjoj mjeri prijavljuju nasilje. S druge strane, kod žene koje su imale iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu, prisustvo podrške obitelji nije bio dovoljno jak zaštitni čimbenik.

Što se tiče posljedica nasilja u mladenačkim vezama literatura govori o gubitku samopouzdanja, lošoj slici o sebi, osjećaju nesretnosti, depresiji, povlačenju od prijatelja, gubitku povjerenja u mogućnost dobre veze, psihosomatskim teškoćama, problemima sa spavanjem, povećanoj zlouporabi sredstava ovisnosti, poremećaju prehrane, rizičnom seksualnom ponašanju do pokušaja suicida. Djevojke koje su imale iskustvo žrtve nasilja u mladenačkim vezama izjavljuju da se češće osjećaju tužno, beznadno te su u većem riziku od rizičnog seksualnog i ovisničkog ponašanja. Mladići koji su doživjeli nasilje u vezama imaju veći rizik od upuštanja u tučnjave (Ajduković i Ručević, 2009).

5. Teorije o nasilju u mladenačkim vezama

Poznavanje teorijske podloge pojave nasilja u mladenačkim vezama važno je prvenstveno radi boljeg razumijevanja fenomena te osmišljavanja preventivnih i tretmanskih intervencija u praksi. Shorey, Cornelius i Bell (2008) navode kako se mali broj ljudi bavi primjenom teorije koja bi objasnila nasilje u vezama, unatoč tome što velik broj stručnjaka posvećuje pažnju identificiranju rizičnih čimbenika za nasilje u vezama kao i razvijanju preventivnih i tretmanskih programa.

Singer (1996) navodi tri teorijska pristupa koji objašnjavaju agresiju u vezi: psihoanalitički, ethologički i bihevioristički pristup. Feud (Singer, 1996) smatra da agresivnost ima biološku osnovu i da sva živa bića imaju taj nagon. Smatra da se agresivnim ponašanjem organizam rješava napetosti.

Ethologički pristup i Lorenz kao njen predstavnik navodi da je agresija jedno od temeljnih svojstava čovjeka i da je agresija urođena i spontana. Psihološke teorije među kojima ubrajamo i biheviorističku na drugačiji način objašnjavaju pojavu agresivnog ponašanja. Smatraju da se agresija javlja kao reakcija na prepreke koje se javljaju na putu do ostvarenja cilja. Jedno od objašnjenja agresivnog ponašanja u vezi temelji se na činjenici da je takvo ponašanje naučeno kao i sva ostala, stoga se mogu naučiti nova prosocijalna ponašanja (Balić, Divanović i Ricijaš 2001).

Najznačajnije teorije u objašnjavanju pojave nasilja u mladenačkim vezama su: feministička teorija, teorija socijalnog učenja, teorija privrženosti i teorija trijadnog odnosa.

1. Feministička teorija

Prema ovoj teoriji patrijarhalno društveno uređenje dovodi do borbe između žene i muškarca i kao posljedica se javlja nasilje (Dobash i Dobash, 1992; prema Shorey, Cornelius i Bell, 2008). U tom društvu, muškarci su povlašteni zbog nejednakog odnosa moći i kontrole. Zagovornici ovog pristupa smatraju da društvene norme podržavaju upotrebu nasilja nad ženama u intimnim vezama kako bi ostvarili kontrolu nad njima (Shorey, Cornelius i Bell, 2008). Hettrich i O`Leary (2007 prema Shorey, Cornelius i Bell, 2008) navode da su prema ovoj teoriji muškarci počinitelji a žene žrtve nasilja u intimnim vezama, što je u suprotnosti s rezultatima istraživanja (Capaldi i Crosby, 1997 prema Ajduković, Löw i Sušac, 2011) koji govore da su žene češće počiniteljice nasilja. Pristaše ove teorije se brane govoreći da žene

čine nasilje u samoobrani za razliku od muškaraca koji žele uspostaviti kontrolu nad ženama putem nasilja (Herman, 1992, prema Shorey, Cornelius i Bell, 2008).

Rodno uvjetovano nasilje smatra se podteorijom feminističke teorije. Rod možemo definirati kao društveno oblikovanje biološkog spola, određeno shvaćanjem uloge, zadataka i djelovanja pripisanim muškarcima i ženama u javnom i privatnom životu. Muškarci, njihove uloge i zadaci u mnogim aspektima su više vrednovani. Može se primijetiti da je društvo pristrano pod utjecajem muškog na način da je muška uloga preuzeta kao norma, što se reflektira u svim strukturama (CESI, 2006). Odnosi između žena i muškaraca su patrijarhalni i samim time je žena podređena muškarcu. Nejednaki odnosi moći između muškaraca i žena oblikovani su i ugrađeni u sve društvene institucije i ta patrijarhalnost društva je, prema ovoj teoriji osnovni razlog muškog nasilja nad ženama (CESI, 2006).

Feministička teorija doprinijela je objašnjenju nasilja u mladenačkim vezama tako što je ukazala kako adolescenti prihvaćaju stereotipizirane uloge, odnosno mušku agresivnost promatraju kao simbol maskuliniteta.
Nedostaci navedene teorije su što ne objašnjava kako mladići i djevojke uspijevaju u izbjegavanju agresivnog ponašanja. Fokus je na okolinskim determinantama ponašanja i ne idu im u prilog istraživanja koja pokazuju da su žene i muškarci u jednakoj mjeri počinitelji nasilja u vezama (Dobash i Dobash, 1997).

2. Teorija socijalnog učenja

Teorija socijalnog učenja ili Socijalno kognitivna teorija navodi da se ponašanje uči putem promatranja i imitacije ponašanja drugih ljudi (Bandura, 1973, prema Shorey, Cornelius i Bell, 2008). Istraživanja pokazuju da mladi koji su u djetinjstvu bili izloženi nasilju češće čine nasilje u intimnim vezama. Međutim bitno je naglasiti da se ne radi o uzročno-posljedičnoj vezi, što znači da svi svjedoci nasilja u djetinjstvu nisu i nasilnici u kasnijoj dobi.

Doprinos teorije u objašnjenju nasilja u mladenačkim vezama je podatak da djeca koja su svjedočila nasilju između roditelja imaju pozitivnije stavove prema nasilju i povećan rizik da oni budu počinitelji nasilja u intimnim vezama.
Ograničenje teorije je fokus na interpersonalnim/socijalnim komponentama ponašanja i zanemaruje utjecaj ostalih. Ne objašnjava situacije u kojima su adolescenti nasilni u svojim vezama, a nisu svjedočili nasilju među roditeljima u djetinjstvu i kreira rigidne rodne uloge za žrtvu i počinitelja nasilja (Rosenbaum i O'Leary, 1981).

3. Teorija privrženosti

Prema teoriji privrženosti (Bowlby, 1980, prema Deković, 1996) djeca stvaraju unutarnje mentalne predodžbe na temelju iskustva u odnosima s roditeljima. Navedene mentalne predodžbe upravljaju njegovim ponašanjem u novim uvjetima i djeluju na kvalitetu odnosa s drugim ljudima. Ona djeca koja su razvila sigurnu privrženost s roditeljem druge ljude vide kao osobe kojima se može vjerovati, koje su nam dostupne i u kojima sebe vidimo kao osobe koje su vrijedne ljubavi, pažnje i brige drugih. S druge strane, nesigurna privrženost može dovesti do toga da sebe vidimo kao osobe koje nisu vrijedne pažnje i ljubavi drugih, dok nam drugi ljudi djeluju prijeteći i neprijateljski (Holmes, 1993, prema Deković, 1996). Prema teoriji privrženosti, privrženost se stvara u ranom djetinjstvu, ostaje relativno trajna tijekom života i utječe na intimne veze tako da adolescenti koji su imali odgovarajuću roditeljsku brigu i skrb češće biraju partnere s kojima će graditi zdravi odnos, dok je nasilna veza vjerojatnija za one mlade iz disfunkcionalnih obitelji (Shorey, Cornelius i Bell, 2008).

Teorija uzima u obzir i kognitivne i emocionalne utjecaje na pojavu nasilja u mladenačkim vezama, ali prenaglašava interpersonalne/socijalne determinante ponašanja. Drugo ograničenje je što vidi krivnju roditelja isključivo kroz fokusiranje na roditeljske odgojne stilove (Ajduković, Orešković i Laklija, 2007).

4. Teorija trijadnog odnosa

Teorija trijadnog utjecaja djeluje sveobuhvatno i polazi od pretpostavke da na ponašanje utječu tri različite struje i to na različitim razinama. Njena je vrijednost što ukazuje što sve može utjecati na pojavnost nasilnog ponašanja općenito pa tako i nasilnog ponašanja u mladenačkim romantičnim vezama.

Ultimativni uzročnici odnose se na prvu razinu utjecaja, veoma su široki i relativno stabilni i govore da pojedinac ima malo utjecaja u odnosu na kulturno okruženje. Njihovi učinci su sveprisutni, utječu na različita ponašanja, nisu podložni promjenama, ali ako dođe do promjene onda će imati najveći i najdugotrajniji utjecaj na širok spektar ponašanja. Navedeni uzročnici uključuju politiku, religiju, medije, socioekonomski status, dostupnost dobrim školama i školskim programima i ostalo. Ultimativni uzročnici variraju od mjesta do mjesta, pa tako urbana područja mogu imati različite ultimativne uzročnike nego ruralna područja.

Distalni utjecaji su one varijable koje utječu na ponašanje nad kojima pojedinac može imati kontrolu. Prva razina distalnih utjecaja odnosi se na kvalitetu i količinu kontakata između pojedinca i njegove kulturne sredine. Druga razina distalnih utjecaja je skup afektivnih/kognitivnih utjecaja koje je Flay (2009) nazvao ocjenama i očekivanjima, i one su jedan korak bliže ponašanju. Na primjer, očekivanja da se ulaže veliki trud oko akademskog uspjeha u kombinaciji s vršnjacima koji nameću akademski uspjeh kao prioritet, može utjecati na stavove i normativna očekivanja.

Proksimalni prediktori su pod kontrolom pojedinca iako još uvijek ima utjecaja ranije navedenih uzročnika. Oni polaze od pretpostavke da odluke, namjere i iskustva imaju izravan učinak na određeno ponašanje. Sve tri razine utječu na ponašanje iako je proksimalna razina često izravni prediktor određenih ponašanja (Flay, Snyder i Petraitis, 2009).

Tri struje koje objašnjavaju ponašanje su: genetika/osobnost, socijalne situacije i kultura/okruženje.

Genetika/osobnost ili kako još nazivaju ovu kategoriju „Interpersonalni utjecaji“ uključuju relativno stabilne biološke predispozicije kao i doživljaj sebe i socijalnu kompetentnost.

Doživljaj sebe izravno utječe na samodeterminaciju i izgradnju zdravih odnosa. Kod pojedinaca koje traže vanjsku potvrdu postoji veća vjerojatnost da će biti nasilni ili žrtve nasilja. Takvi adolescenti koriste nasilje kako bi postigli kontrolu nad drugom osobom.

Kapacitet za izgradnju odnosa, stjecanje perspektive drugih kroz iskustvo i povezivanje s drugima, nazivamo socijalna kompetentnost. Ona između ostalog utječe na sposobnost rješavanja sukoba. Loša kontrola ponašanja (nesposobnost rješavanja sukoba) u kombinaciji s nedostatkom samopouzdanja dovodi do nasilja u vezama.

Socijalne situacije podrazumijevaju ponašanja i stavove drugih koja uključuju izloženost i svjedočenje nasilju, prihvaćanje stavova koji reflektiraju norme koje podržavaju korištenje nasilja. Iz toga proizlaze socijalna i normativna uvjerenja koja su pod utjecajem modeliranja prihvaćanja i korištenja agresije. Osim navedenog, socijalne situacije uključuju i interpersonalna povezivanja to jest utjecaj odnosa na određeno ponašanje, motivaciju za pridržavanje.

Treća struja koja utječe na ponašanje je kultura/okruženje. Ona podrazumijeva interakcije među ljudima kao i sa socijalnim institucijama te navodi da mladi koji su izloženi nasilju u zajednici grade stavove koji podržavaju nasilje i time su u većem riziku da budu i počinitelji nasilja. Informacije i prilike su dio okruženja i većinom se odnose na medije i njihovo

prezentiranje nasilja i agresije. Iz svega toga proizlaze stavovi prema ponašanju, pa tako izloženost nasilju oblikuje stavove o korištenju nasilja (Flay, Snyder i Petraitis, 2009).

U odnosu na ostale, Teorija trijadnog utjecaja pridonijela je novom perspektivom, udaljenom od rodne perspektive; bez rigidnog dijadnog odnosa počinitelj-žrtva; nije fokusirana na okrivljavanju žrtve i roditelja. Objašnjava nasilje u mladenačkim vezama sukladno perspektivi nasilja koja je prisutna kod adolescenata, prikazuje raznolikost utjecaja kroz povezane konstrukte, uzima u obzir dinamičku prirodu nasilja u mladenačkim vezama i međuovisnost počinjenog i doživljenog nasilja, uzima u obzir kontekst ponašanja te omogućuje intervencijske i programske aktivnosti (Flay, Snyder i Petraitis, 2009).

6. Istraživanja o nasilju u mladenačkim vezama

Istraživanje fenomena nasilja u mladenačkim vezama nema dugu povijest. U svijetu se 80-tih godina 20. stoljeća počela posvećivati pažnja tom fenomenu dok su se dotadašnja istraživanja odnosila na nasilje među odraslim parovima (Sesar i Dodaj, 2014). U Hrvatskoj nema puno istraživanja o nasilju u mladenačkim vezama. U nastavku će se dati pregled rezultata istraživanja provedenih kod nas.

Nina Pećnik je 1990. godine provela prvo istraživanje o nasilju u mladenačkim vezama u Hrvatskoj na uzorku od 275 studenata. Rezultati govore da je trećina ispitanika imala iskustvo fizičkog nasilja u konfliktnim situacijama, pri čemu su mladići češće nego djevojke nasilnim putem rješavali sukobe. U istom istraživanju pokazalo se da su studenti skloni koristiti verbalno agresivna ponašanja u vezama (Ajduković i Ručević, 2009).

Sljedeće istraživanje provedeno je tek 2004. godine od strane Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje na 612 učenika srednjih škola. Rezultati su pokazali da je 60% ispitanika doživjelo neki oblik nasilja u vezi, dok je 43% izjavilo da je počinilo neki oblik nasilja u vezi (Hodžić, 2007). Podaci pokazuju da je psihološko nasilje najzastupljenije, ali i da postoji tolerantan stav prema tjelesnom nasilju. Ajduković i Ručević (2009) navode ako se uzme u obzir važnost stavova u predviđanju ponašanja, da se s pravom može pretpostaviti da kod mladih koji imaju pozitivan stav prema fizičkom nasilju postoji veći rizik da će postati počinitelji i žrtve nasilja.

Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje 2007. godine proveo je istraživanje pod nazivom „Istraživanje rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama- Nasilje ne prolazi samo“. Uzorak su činili 1041 učenik i učenica trećih i četvrtih razreda iz 42 srednje škole u Hrvatskoj. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u učestalost, razloge, oblike i posljedice nasilja u mladenačkim vezama te istražiti moguće faktore rizika činjenja i doživljavanja nasilja u mladenačkim vezama. Većina sudionika u dobi od 16-19 godina imala je iskustvo veze i smatra nasilje u mladenačkim vezama ozbiljnim problemom. Istraživanje je pokazalo da je više od dvije trećine ispitanika doživjelo nasilje u mladenačkoj vezi, dok nešto manje od polovice ispitanika izjavilo je da je barem jednom bilo nasilno prema svome partneru. Nasilna ponašanja poput ljubomore, ucjene, posesivnosti, kontrole su najprisutnija, dok su fizičko i seksualno nasilje manje zabilježeni (Hodžić, 2007). Rezultati govore da djevojke za razliku

od mladića, imaju ispravnija uvjerenja o tome što je kvalitetna veza. Također, vidljivo je da su mladići manje skloni prepoznati neko ponašanje kao nasilno te da više zastupaju tradicionalne i seksističke stavove o rodnim ulogama. Što se tiče spremnosti na traženje pomoći, djevojke su sklonije potražiti pomoć od bliskih osoba nego mladići (Ajduković, Löw i Sušac, 2011).

Najnovije istraživanje u Hrvatskoj provedeno je od strane Društva za psihološku pomoć o čemu su izvještavali Ajduković, Löw i Sušac 2010. godine u sklopu projekta „Prevencija i djelotvorno pristupanje nasilju u vezama mladih putem školskog sustava“ čiji je cilj bio utvrditi raširenost i učestalost nasilja u mladenačkim vezama i mogućnost njegovog predviđanja pomoću varijabli koje teoretski mogu biti povezan s nasilničkim ponašanjem. Uzorak je činilo 623 učenika trećih razreda iz 14 srednjih škola u različitim dijelovima Hrvatske. Rezultati pokazuju da je pojava nasilja u mladenačkih vezama vrlo raširena i kod nas, pa tako 93.1% onih koji su u posljednjih 6 mjeseci bili u vezi izjavljuje da su počinili neki oblik nasilja u vezi, dok ih 86.4% izjavljuje da je doživjelo nasilje. Za razliku od istraživanja među odraslim parovima koja govore da su žene češće žrtve, a muškarci počinitelji, rezultati ovog istraživanja daju obrnute podatke te se djevojke navode kao češće počiniteljice, a mladići češće žrtve nasilja u mladenačkim vezama. Što se tiče vrste nasilja, djevojke izjavljuju da češće čine fizičko i psihičko nasilje dok za seksualno nasilje nema razlika ni u počinjenom ni doživljenom (Ajduković, Löw i Sušac, 2011).

Strana istraživanja daju slične ili jednake rezultate kao istraživanja u Hrvatskoj. Veliko međunarodno istraživanje provedeno u 32 zemlje na 13 000 studenata pokazalo je da gotovo trećina djevojaka i isto toliko mladića bilo fizički nasilno prema partneru u posljednjih godinu dana. U odnosu na čestinu, na prvom mjestu je bilo obostrano nasilje te slijedi nasilje koje čine djevojke (Straus, 2007, prema Ajduković, Löw i Sušac, 2011).

Marcus (2007, prema Ajduković, Löw i Sušac, 2011) prikazuje rezultate triju velikih istraživanja u SAD-u i Kanadi navodeći da je nasilje u mladenačkim vezama česta pojava. Između 22.5% i 39.1% mladića te između 37.8% i 43.6% djevojaka počinilo je neki oblik nasilja u vezi.

Nešto starija istraživanja govore o čestom uzajamnom nasilju. Gray i Foshee (1997, prema Ajduković, Löw i Sušac, 2011) dobili su rezultate da su 66% parova bili obostrano nasilni, a Capaldi i Crosby (1997, prema Ajduković, Löw i Sušac, 2011) navode kako 51% srednjoškolskih parova priznaje neke oblike fizičkog nasilja te da se uglavnom radi o nasilnom ponašanju koje je obostrano. U slučaju kada je samo jedan od partnera bio nasilan, u

većem postotku slučajeva radilo se o djevojkama (17%), dok se u 4% parova mladić nasilno ponašao prema djevojci.

Prema izvješću „Federal Bureau of Investigation“ u razdoblju između 1993-1999 godine, oko 10% djevojaka u dobi od 12-15 godine i 22% djevojaka u dobi 16-19 godina bile su žrtve ubojstva od strane intimnog partnera. S druge strane, samo 1% žrtava je bio muškog spola (Hickman, Jaycox i Aronoff, 2004).

Istraživanje koje je provedeno 2001. godine među američkim studentima daje rezultate koji govore da je 9.8% djevojaka i 9.1% mladića doživjelo psihičko nasilje u vezi u posljednjih godinu dana (Grunbaum, 2002, prema Hickman, Jaycox i Aronoff, 2004).

Rezultati istraživanja koje je proveo O'Keefe (2005, prema Children's Safety Network, 2012) ukazuju da su djevojke i mladići fizički nasilni u svojim vezama. Dok su djevojke više seksualno nasilne u svojim vezama, one u većoj mjeri i doživljavaju strah od fizičkih ozljeda koji se javlja kao posljedica nasilja u vezama. Na pitanje zašto su bili nasilni, najčešće kao razlog navode ljutnju. Međutim, djevojke navode i samoobranu kao motiv za svoje nasilničko ponašanje, dok mladići spominju kontrolu nad svojim partnerom kao faktor u njihovoj upotrebi fizičke agresije.

Centar za kontrolu i prevenciju bolesti 2009. godine proveo je istraživanje među srednjoškolcima koji je dalo podatke da je 25% ispitanika doživjelo fizičko, psihičko ili seksualno nasilje u vezi posljednjih godinu dana. S druge pak strane, 9.3% učenica i 10.3% učenika izvještava da je „udarilo, ošamarilo ili namjerno ozlijedilo svog partnera“ u posljednjih godinu dana veze (Children's Safety Network, 2012).

U jednom istraživanju ispitivana je povezanost ranog stupanja u seksualne odnose s nasiljem u mladenačkim vezama. Istraživanje je pokazalo da su mladi koji su stupali u spolne odnose u dobi od 14 godina u 69% su bili žrtve jedne ili više vrsta nasilja u mladenačkim vezama. Više od 30% onih koji su imali spolni odnos od 14 godina, izjavilo je da su doživjeli fizičko nasilje u vezama. Samo 20% onih koji su imali prvi spolni odnos u dobi od 15 ili 16 godina prijavio je ovu vrstu zlostavljanja, a oni koji su imali prvo seksualno iskustvo s 16 godina ili kasnije u 9% izvještavaju da su žrtve nasilje u vezama (Claiborne, 2008, prema Children's Safety Network, 2012).

7. Obilježja mladih na otoku

U ovom poglavlju ukratko će se prikazati obilježja mladih koji žive na otocima. Nažalost ne postoji velik broj istraživanja koja su se bavila navedenom tematikom, a ona koja postoje većinom se odnose na otoke s zadarskog ili kvarnerskog područja.

Jedno od značajnijih istraživanja provedeno je u sklopu projekta „Promicanje zapošljivosti mlade populacije na geografski izoliranim/udaljenim otocima“ financiranog od strane Europske unije. Istraživanje je provedeno on-line i obuhvaća 16 otoka iz 4 županije kojim se nastajalo upotpunit razumijevanje fenomena života mladih na dalmatinskim otocima. Uzorak su činili 212 mladih u dobi od 16-35 godine te se radi o prigodnom uzorku jer bi reprezentativan uzorak značio posjet svakom otoku što financijski nije bilo moguće.
Rezultati pokazuju da polovica ispitanika živi s roditeljima, a četvrtina s partnerima. Od ukupnog broja ispitanika, 40% ih je zaposleno na puno radno vrijeme, a oni koji su nezaposleni smatraju da bi lakše pronašli posao na kopnu. Zanimljivo je istaknuti da je značajniji broj mladih zainteresiran za pokretanje vlastitog posla. Polovica ispitanika smatra da je život mladih na kopnu bolji nego na otoku, odnosno smatraju da je život mladih ljudi na otoku u odnosu na prosječnu kvalitetu života mladih ljudi u ostalim dijelovima Hrvatske lošiji. Najzadovoljniji su s obiteljskim i prijateljskim vezama a najmanje s mogućnošću zapošljavanja. Ispitanici su zadovoljni kvalitetom života na otoku ljeti, a donekle zadovoljni zimi. Što se tiče motiva za napuštanje otoka na prvom mjestu se nalazi zaposlenje, a zatim poboljšanje životnog standarda, obrazovanje i bolji društveni život.

Drugo istraživanje govori o životu mladih na kvarnerskim otocima. Autorica Rončević (2004) htjela je dobiti uvid u razmišljanja mladih o tome kako je živjeti na otoku i što su, prema njihovom mišljenju, najveći problemi življenja na otoku. Mladi otočani iz Primorsko-goranske županije smatraju kako su najveći problemi života na otoku njegova skupoća i loša prometna povezanost te smatraju kako se te stvari u skoroj budućnosti neće promijeniti. Od ukupnog broja ispitanika 43% mladih smatra kako na otoku nema perspektive, dok 74% smatra kako mladi žele ostati živjeti na otoku, ali nemaju mogućnosti pa su prisiljeni napustiti otok. Nedostatak prostora i sadržaja koje bi im omogućilo bolje provođenje slobodnog vremena kao problem navodi 90% mladih. Mladi otočani imaju visoke obrazovne aspiracije, 62% djevojaka i 59% mladića želi steći visoko obrazovanje. Najčešći razlog za napuštanje

otoka navode daljnje školovanje. Glavni razlog zašto se učenici odlučuju na školovanje izvan otoka svakako je veći izbor nastavnih programa koje mogu upisati, a oni koji se ostaju školovati na otoku zamjeraju orijentaciju prema turističkim potrebama.

Provedbom istraživanja u Srednjoj školi Hvar i učeničkim domovima u Splitu, autorica ovog rada susrela se s informacijom da škola na otoku Hvaru ne provodi preventivne programe vezane uz ovu tematiku, dok s druge strane odgajatelji Ženkog đačkog doma u Splitu navode da provode radionice na temu nasilja u mladenačkim vezama. Neslužbena statistika govori da oko 15% mladih iz svake generacije nakon završetka osnovne škole na otoku Hvaru pohađa srednju školu u Splitu. Većina mladih ipak ostaje na otoku i na taj način bude zakinuta za programe te vrste.

Ako se uzme u obzir Teorija trijadnog utjecaja koja govori o utjecaju okruženja na fenomen nasilja u vezama, može se pretpostaviti da specifičnost života na otoku kao izoliranoj zajednici ima utjecaja na pojavu nasilja u vezama. Teorija navodi kako informacije i prilike čine okruženje te u tom kontekstu na temelju vlastitog iskustva života na otoku autorica ovog rada zaključuje kako su mladi na otoku u manjoj mjeri informirani u odnosu na one koji žive u većim gradovima na kopnu. S druge strane, okruženje na otoku predstavlja veću prisutnost socijalne kontrole što čini manje prilika za pojavu nasilja u mladenačkim vezama. Činjenica da se radi o zajednici gdje se svi građani poznaju i upućeni su s događanjima u tuđim životima, znači i veću vjerojatnost da se dozna za nasilje u vezama.

8. Ciljevi, problemi i hipoteze

Cilj rada je utvrditi pojavnost, doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama te razinu prepoznavanja nasilnih obrazaca kod mladih koji žive i školuju se na otoku i onih koji su zbog školovanja otišli s otoka u veće mjesto.

S tom svrhom postavljena su sljedeća problemska pitanja i u skladu s njima postavljene su sljedeće hipoteze:

P1: Postoji li razlika u počinjenom nasilju u mladenačkim vezama s obzirom na okruženje?

H: Očekuje se da će ispitanici koji žive na otoku Hvaru u manjoj mjeri počiniti nasilje u mladenačkim vezama u odnosu na ispitanike kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split.

P2: Postoji li razlika u doživljenom nasilju u mladenačkim vezama s obzirom na okruženje?

H: Očekuje se da će ispitanici koji žive na otoku Hvaru u manjoj mjeri doživjeti nasilje u mladenačkim vezama u odnosu na ispitanike kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split.

P3: Postoji li razlika u prepoznavanju nasilnih obrazaca ponašanja s obzirom na okruženje?

H: Očekuje se da će ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u većoj mjeri prepoznati nasilne obrasce ponašanja u odnosu na ispitanike koji žive na otoku Hvaru.

P4: Postoji li razlika u spremnosti na postavljanje granica u mladenačkim vezama s obzirom na okruženje?

H: Očekuje se da će ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u manjoj mjeri biti spremni na postavljenje granica u mladenačkim vezama u odnosu na ispitanike koji žive na otoku Hvaru.

9. Metodološki dio istraživanja

9.1.Sudionici istraživanja

Istraživanje je provedeno s prigodnim uzorkom od 185 ispitanika, korisnika učeničkih domova u Splitu (Ženski đački dom i Učenički dom Split) i učenika srednje škole u Hvaru. Namjera je bila obuhvatiti cjelokupnu populaciju otočana koji su smješteni u domove, ali u trenutku provedbe istraživanja u domovima nisu bili svi korisnici zbog, naprimjer, odlaska kući na vikend, bolesti, a u nekim slučajevima nije bilo moguće uskladiti provedbu istraživanja i zbog odlaska mladih u školu ili na praksu. Slična situacija vezana je i uz učenike Srednje škole Hvar gdje nisu bili svi prisutni, na primjer zbog bolesti ili odrađivanja prakse u vrijeme provedbe istraživanja. U istraživanju je sudjelovalo 82 ispitanika muškog spola (44%) i 103 ženskog spola (56%) u dobi od 14 do 20 godina. Prosječna dob ispitanika bila je 17.2 godine (sd= 1.202). Najveći broj ispitanika bio je u dobi od 16 i 18 godina, neznatno manji su bili 17-godišnjaci, dok je najmanji broj ispitanika bio u dobi od 19 godina. U posljednjih 6 mjeseci u ljubavnoj vezi je bilo 73 ispitanika, dok se dvoje ispitanika izjašnjava s „ne znam“ na to isto pitanje. Prosjek duljine trajanja veze je 9 mjeseci, a partneri su najčešće bili u dobi od 16 i 17 godina. S obzirom na vrstu škole, najveći broj ispitanika pohađa četverogodišnju strukovnu (N=110; 59.5%), zatim slijedi gimnazija (N=59; 31.9%) te trogodišnja strukovna škola (N=16; 8.6%). Najveći broj ispitanika (N=109; 58.92%) prethodnu školsku godinu završio je s vrlo dobrim uspjehom.

Tablica 1 prikazuje broj ispitanika s obzirom na mjesto školovanja i smještaj ispitanika. Iz tablice je vidljivo da su subuzorci ispitanika samo donekle izjednačeni, pa je tako 104 ispitanika sudjelovalo u istraživanju u Hvaru i 81 ispitanik u Splitu.

Tablica 1- Broj ispitanika s obzirom na mjesto školovanja

Mjesto školovanja	Broj ispitanika	%
Hvar („Srednja škola Hvar“)	104	56.2
Split („Ženski đački dom“ i „Učenički	81	43.8

dom Split)		
Ukupno	185	100

9.2.Instrumentarij

Za ostvarenje svrhe rada i odgovaranja na problemska pitanja koristili su se slijedeći instrumenti: Upitnik iskustva počinjenih nasilnih ponašanja, Upitnik iskustva doživljenih nasilnih ponašanja, Skala (ne) spremnosti na postavljanje granica, Skala prepoznavanja nasilnih obrazaca ponašanja u vezi (Ajduković, Löw i Sušac, 2011).

9.2.1. Upitnik iskustva počinjenih nasilnih ponašanja u vezi

Upitnik iskustva počinjenih nasilnih ponašanja u vezi sastoji se od 30 čestica i obuhvaća obilježja tri oblika nasilnog ponašanja: psihičko, fizičko i seksualno nasilje. Sadržaj čestica je prilagođen ponašanjima koja su karakteristična za mlade osobe koje tipično nisu u dugotrajnoj vezi u kojoj bi zajedno živjeli. Subskala psihičkog nasilnog ponašanja sadrži 18 čestica, fizičkog 7 čestica i seksualnog 5 čestica. Sudionici trebaju označiti koliko su se često u posljednjih 6 mjeseci ponašali prema svojoj partnerici/svom partneru na opisane načine, na skali od 0 (niti jednom) do 5 (vrlo često/nekoliko puta tjedno). Viši rezultat na ovom upitniku ukazuje na učestalije počinjeno nasilje u vezi, a rezultati se mogu kretati od 0 do 150. Autori Ajduković, Löw i Sušac (2011) radili su validaciju instrumenata na dva nezavisna uzorka učenika i učenica srednjih škola u Hrvatskoj te je za prvi uzorak Cronbachov koeficijent pouzdanosti iznosio α=0.82, za drugi α=0.92, dok u ovom istraživanju on iznosi α=0.886.

9.2.2. Upitnik iskustva doživljenih nasilnih ponašanja u vezi

Upitnik iskustava doživljenih nasilnih ponašanja u vezi sastoji se od 30 čestica i sudionici trebaju izjaviti koliko često se njihov partner/partnerica ponašao/la na naveden način prema njima u posljednjih 6 mjeseci. Viši rezultat upućuje na više i češće doživljeno nasilje u vezi, a rezultati se mogu kretati od 0 do 150. Kod validacije instrumenata na dva uzorka učenika i

učenica srednjih škola u Hrvatskoj (Ajduković, Löw i Sušac, 2011) Cronbachov koeficijent pouzdanosti za prvi uzorak iznosio je α=0.91, za drugi α=0.92, dok u ovom istraživanju on iznosi α=0.937.

9.2.3. Skala (ne) spremnosti na postavljanje granica u vezi

Skala (ne) spremnosti na postavljanje granica u vezi sastoji se od sadrži 12 čestica za koje sudionici označavaju koliko je vjerojatno da bi učinili nešto od navedenog, na skali od 1 (nikad) do 5 (gotovo uvijek). Viši rezultat upućuje na manju spremnost na postavljanje i održavanje osobnih granica u interpersonalnom bliskom odnosu, a rezultati se mogu kretati od 12 do 60. Skala je preuređena na temelju rezultata primjene u prvom uzorku i dalje se koristi verzija uređena na temelju drugog uzorka. Kod validacije instrumenata na drugom uzorku učenika i učenica srednjih škola u Hrvatskoj (Ajduković, Löw i Sušac, 2011) Cronbachov koeficijent pouzdanosti iznosio je α=0.92, dok u ovom istraživanju on iznosi α=0.737.

9.2.4. Skala prepoznavanja nasilnih obrazaca u vezi

Skala prepoznavanja nasilnih obrazaca u vezi sastoji se od 26 čestica i obuhvaća obilježja tri oblika nasilnog ponašanja: psihičko, fizičko i seksualno nasilje. Sudionici označavaju svoj stupanj slaganja s time je li neko ponašanje nasilno na skali od 4 stupnja, od 0 (nije nasilno) do 3 (sigurno je nasilno). Viši rezultat pokazuje točnije prepoznavanje nasilnih ponašanja, a rezultati se mogu kretati od 0 do 78. U analizu se ne uključuje 4 čestice 4, 11, 18 i 24 jer su uvrštene samo kao distraktori s namjerom da se prepozna rutinsko odgovaranje budući da su sve druge čestice okrenute u istom smjeru. Skala je preuređena na temelju rezultata primjene u prvom uzorku i dalje se koristi verzija uređena na temelju drugog uzorka. Kod validacije instrumenata na drugom uzorku učenika i učenica srednjih škola u Hrvatskoj (Ajduković, Löw i Sušac, 2011) Cronbachov koeficijent pouzdanosti iznosio je α=0.91, dok u ovom istraživanju on iznosi α=0.903.

9.3.Postupak istraživanja

Istraživanje je osmišljeno na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u svrhu izrade diplomskog rada i provedeno je u svibnju 2015. godine u Ženskom đačkom domu i Učeničkom domu u Splitu te Srednjoj školi Hvar. Upitnike je tijekom istraživanja primijenila studentica, autorica ovog diplomskog rada, koja je za primjenu instrumenata bila pripremljena. Prethodno su kontaktirani škola i učenički domovi koji su pristali sudjelovati u istraživanja. Obavijest za roditelje, kojom su informirani o svrsi i postupku provedbe istraživanja, proslijeđena je svim roditeljima učenika prije dolaska studentice. Prije ispunjavanja upitnika, učenici su potpisali suglasnost o sudjelovanju u istraživanju, a studentica je učenicima predala potvrdu o čuvanju povjerljivosti podataka. Ispunjavanje upitnika je provođeno u većim grupama za vrijeme nastave u školi, a u manjim grupama u domovima. Ispitanici su ispunjavali upitnik prosječno oko 30 minuta.

9.4.Metode obrade podataka

U svrhu odgovaranja na problemska pitanja korišten je kvantitativni metodološki pristup. Nakon anonimnog popunjavanja upitnika od strane učenika, podatci su uneseni u bazu. Uslijedila je analiza podataka s programskim paketom SPSS. Tijekom analize podataka korištene su metode deskriptivne statistike, a to su: aritmetička sredina, standardna devijacija, najmanji rezultat, najveći rezultat, frekvencije pojedinih odgovora. Normalnost distribucije na pojedinim skalama i subskalama testirana je vizualnom inspekcijom histogramskog prikaza i uvidom u rezultate Kolmogorov –Smirnovog testa. Pouzdanost primijenjenih skala testirana je Cronbachovom mjerom pouzdanosti (α). Kako su rezultati testiranja normalnosti distribucije kod nekih konstrukata ukazali na odstupanje od normalne distribucije, korišteni su i neparametrijski testovi. Tako je za testiranje međusobne povezanosti promatranih konstrukata korišten Spearmanov koeficijent korelacije, a razlike između promatranih subgrupa testirane su t – testom ili Mann – Whitneyevim testom (ovisno o distribuciji pojedinih rezultata).

10. Rezultati

10.1. Osnovni pokazatelji počinjenog i doživljenog nasilja u vezi

U tablici 2 prikazane su generalne deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni rezultat i maksimalni rezultat) za rezultate upitnika Iskustvo počinjenog nasilja u vezi i Iskustvo doživljenog nasilja u vezi. Svi rezultati za iskustvo počinjenog i doživljenog nasilja izračunati su samo na odgovorima sudionika koji su izjavili da su imali iskustvo partnerske veze u posljednjih 6 mjeseci (N=76).

Tablica 2- Deskriptivne vrijednosti za Iskustvo počinjenog nasilja u vezi

	M	SD	Min	Max
Iskustvo počinjenog nasilja u vezi	17.32	16.06	0.00	80.00
Iskustvo doživljenog nasilja u vezi	14.79	19.48	0.00	93.00

Upitnik za Iskustvo počinjenog nasilja u vezi kao i upitnik za Iskustvo doživljenog nasilja u vezi sadrži 30 čestica. Na pitanja mladi su odgovarali putem skale Likertovog tipa od 0 do 5, pri čemu je 0 označavala *Niti jednom*, 1 je označavao da je neko ponašanje počinjeno/doživljeno *Jednom*, 2 je označavao *Rijetko* (2 do 3 puta), 3 *Ponekad* (oko 5 do 10 puta), 4 *Često* (nekoliko puta mjesečno) i 5 je označavao *Vrlo često* (nekoliko puta tjedno). Zbrojem rezultata na svim česticama mogući je raspon rezultata od 0 do 150. Sve čestice Upitnika počinjenih i doživljenih nasilnih ponašanja u vezi pozitivno su vrednovane pa tako odabir većeg broja ukazuje na veću učestalost počinjenih i doživljenih nasilnih ponašanja u vezi. Aritmetička sredina za počinjeno nasilje u vezama iznosi 17.32, dok standarda devijacija odnosno prosječno odstupanje rezultata od aritmetičke sredine iznosi 16.06. Vrijednost standardne devijacije za počinjeno nasilje u vezi govori o velikom raspršenju rezultata, dok je najčešći rezultat 80. Drugim riječima, radi se o poprilično raznolikoj distribuciji u ispitivanom uzorku, o čemu će daljnji rezultati dati jasniji uvid. U odnosu na doživljeno nasilje u vezi, aritmetička sredina iznosi 14.79, a standardna devijacija koji iznosi 19.48 što označava veliko raspršenja rezultata. Najčešći rezultat (mod) u doživljenom nasilju u vezi je 93.

Uspoređujući rezultate počinjenog i doživljenog nasilja možemo reći da ispitanici izvještavaju kako su u većoj mjeri imali iskustvo počinjenog nasilja u odnosu na doživljeno nasilje u vezi.

U nastavku će biti pojedinačno prikazani rezultati za svaku istraživanu vrstu nasilja, odnosno psihičko, fizičko i seksualno nasilje.

10.1.1. Iskustvo počinjenog fizičkog nasilja u vezi

U Tablici 3 su prikazane deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni rezultat, maksimalni rezultat i mod) za Iskustvo počinjenog fizičkog nasilja u vezi.

Tablica 3- Deskriptivne vrijednosti za Iskustvo počinjenog fizičkog nasilja u vezi

	M	SD	Mod	Min	Max
Iskustvo počinjenog fizičkog nasilja u vezi	3.04	4.88	0.00	0.00	23.00

Raspon rezultata se kreće od 0 do 23.00 (mogući maksimum je 35). Aritmetička sredina iznosi 3.04, a prosječno odstupanje je 4.88. Iz vrijednosti moda vidi se kako je najčešći rezultat 0, odnosno da su sudionici koji su u posljednjih 6 mjeseci bili u vezi najčešće procjenjivali kako nisu počinili određeno nasilno ponašanje.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa (KS (75)=0.281, p=0.00). ukazuju da rezultati varijable Iskustvo počinjenog fizičkog nasilja u vezi nisu normalno distribuirani što potvrđuje vizualna inspekcija histogramskog prikaza. Prethodno opisano vidljivo je na grafičkom prikazu rezultata pomoću histograma (Slika 1) gdje upravo najčešća vrijednost (0) zakrivljuje distribuciju k nižim vrijednostima odnosno ulijevo (dostupno u Prilogu). Slijede frekvencije učestalosti pojedinih nasilnih oblika ponašanja.

Tablica 4 – Učestalost počinjenog fizičkog nasilja u vezi

Tvrdnja	**Niti jednom (%)**	**Jednom (%)**	**Rijetko (%)**	**Ponekad (%)**	**Često (%)**	**Vrlo često (%)**
Bacanje predmeta	81.6	10.5	2.6	1.3	3.9	0
Zavrtanje ruke	76.3	10.5	5.3	1.3	3.9	2.6
Guranje	71.1	10.5	6.6	3.9	2.6	5.3
Udaranje predmetom	93.4	3.9	1.3	1.3	0	0

Grubo grabljenje	75.0	11.8	6.6	5.3	0	1.3
Šamaranje	73.7	82.9	11.8	2.6	1.3	1.3
Udarac uz ispriku	84.2	10.5	1.3	0	1.3	2.6

Iz prethodne tablice može se vidjeti da je većina ispitanika izjavila da niti jednom nije počinila fizičko nasilje u vezi, pri čemu 93% ispitanika označava da nikad nije udario partnera predmetom koji bi ga/ju mogao ozlijediti, zatim slijedi da 84.2% nije nikada udarilo partnera/partnericu uz naknadnu ispriku, te 81.6% nikada nije bacalo predmet na partnera/partnericu. Generalno gledajući, kod svih oblika fizičkog nasilja, najveći postotak ispitanika (preko 70%) nikada nije počinilo navedene oblike fizičkog nasilja. Od pojavnih oblika fizičkog nasilja, ispitanici iskazuju kako su u najvećoj mjeri grubo gurnuli svoju djevojku/mladića (28.9%), ošamarili (26.3%) ili grubo zgrabili (25%). Kao najčešći obrazac ponašanja u mladenačkim vezama prisutno je grubo guranje djevojke/mladića (kod 5.3% ispitanika).

10.1.2. Iskustvo počinjenog psihičkog nasilja

U tablici 5 prikazane su deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni, maksimalni rezultat i mod) za Iskustvo počinjenog psihičkog nasilja.

Tablica 5- Deskriptivne vrijednosti za Iskustvo počinjenog psihičkog nasilja

	M	SD	Mod	Min	Max
Iskustvo počinjenog psihičkog nasilja u vezi	13.03	11.24	4.00	00.0	57.00

Raspon rezultata za počinjeno psihički nasilno ponašanje kreće se od 0 do 57 (mogući maksimum je 90). Aritmetička sredina iznosi 13.03, dok je standardna devijacija 11.24, što ukazuje na veliko raspršenje rezultata.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa (KS(75)=0.166, p=0.00) ukazuju da rezultati varijable Iskustvo počinjenog psihičkog nasilja u vezi nisu normalno distribuirani što potvrđuje vizualna inspekcija histogramskog prikaza. Prethodno opisano vidljivo je na grafičkom

prikazu rezultata pomoću histograma (Slika 2) gdje upravo najčešća vrijednost (4) zakrivljuje distribuciju k nižim vrijednostima odnosno ulijevo (dostupno u Prilogu).

U tablici 6 prikazane su frekvencije odgovora ispitanika uzorka na svaku pojedinu tvrdnju koja se odnosi na počinjeno psihički nasilno ponašanje u vezi.

Tablica 6 – Učestalost počinjenog psihičkog nasilja u vezi

Tvrdnja	Niti jednom (%)	Jednom (%)	Rijetko (%)	Ponekad (%)	Često (%)	Vrlo često (%)
Vrijeđanje	35.5	25.0	19.7	9.2	3.9	6.6
Prkošenje	35.5	25.0	13.2	17.1	3.9	3.9
Vrijeđanje (na temelju fizičkog izgleda)	71.1	14.5	15.3	2.6	1.3	5.3
Uništavanje stvari	86.8	7.9	5.3	0	0	0
Vikanje	47.4	13.2	11.8	14.5	6.6	6.6
Odlazak uslijed svađe	52.6	18.4	10.5	10.5	1.3	6.6
Prijetnje	80.3	3.9	5.3	5.3	1.3	3.9
Čitanje sms poruka	63.2	17.1	10.5	5.3	1.3	2.6
Ljutnja zbog nejavljanja na mobitel	50.0	26.3	10.5	6.6	2.6	3.9
Uhođenje	97.4	2.6	0	0	0	0
Prisila na promjenu odjeće	82.9	13.2	2.6	1.3	0	0
Vrijeđanje	69.7	17.1	6.6	0	1.3	5.3
Ucjena	92.1	5.3	1.3	1.3	0	0
Ismijavanje i omalovažavanje	88.2	10.5	1.3	0	0	0
Naređivanje	72.4	14.5	3.9	5.3	3.9	0
Ogovarao/la sam djevojku/mladića	56.6	14.5	15.8	6.6	1.3	5.3
Izazivanje osjećaja krivnje	50.0	22.4	10.5	9.2	5.3	2.6
Optuživanje za prevaru ili flert	56.6	26.3	5.3	3.9	2.6	5.3

Promatrajući oblike psihičkog nasilja, posebice u odnosu na fizičko nasilje, puno je šire raspršenje rezultata, odnosno neki oblici ponašanja su prisutni u većoj mjeri, dok su neki oblici ponašanja u manjoj mjeri prisutni kao i obrasci fizičkog nasilja. Tako je vrlo visok postotak ispitanika iskazao kako nikada nije vrijeđao partnera nazvavši ga debelim, ružnim (71.1%), uništavao stvari od partnera (86%), prijetio (80.3%), uhodio djevojku/mladića (97.4%), prisilio na promjenu odjeće (82.9%), ucjenjivao (92.1%), ismijavao i omalovažavao (88.2%) kao ni naređivao (72.4%).

S druge pak strane, od pojavnih oblika psihičkog nasilja najčešća su vrijeđanje svoje djevojke/mladića i prkošenje svojoj djevojci/mladiću. No, i kad se takvi oblici ponašanja pojavljuju oni su se u najvećoj mjeri dogodili jednom ili rijetko. Tako je 65% djevojaka i mladića barem jednom (ili češće) vrijeđao svoju djevojku ili mladića, te je isto tako 65% mladića i djevojaka barem jednom (ili češće) prkosilo djevojci ili mladiću. Od oblika ponašanja koji se vrlo često pojavljuju, 6.6% ispitanika je vrlo često to jest nekoliko puta tjedno vrijeđalo svoju djevojku/mladića, vikalo na svoju djevojku/mladića ili se okrenulo i otišlo usred svađe.

10.1.3. Iskustvo počinjenog seksualnog nasilja u vezi

U Tablici 7 prikazane su deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni, maksimalni rezultat i mod) za Iskustvo počinjenog seksualnog nasilja u vezi.

Tablica 7- Deskriptivne vrijednosti za Iskustvo počinjenog seksualnog nasilja u vezi

	M	SD	Mod	Min	Max
Iskustvo počinjenog seksualnog nasilja u vezi	1.25	2.75	0.00	0.00	15.0

Već iz prvog pogleda na rezultate u tablici 7, vidljivo je da su mladi u manjoj mjeri bili seksualno nasilni, ukoliko uspoređujemo s psihičkim i seksualnim nasiljem. Postignuti raspon rezultata kreće se od 0 do 15 (mogući maksimum je 25). Aritmetička sredina iznosi 1.25, a prosječno odstupanje je 2.75. Najčešći rezultat je 0, raspršenje rezultata je malo što znači da je većina sudionika koja je u posljednjih 6 mjeseci bila u vezi izjavila da nisu počinili seksualno nasilje u vezi.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa (KS(75)=0.352, p=0.00) ukazuju da rezultati varijable Iskustvo počinjenog seksualnog nasilja u vezi nisu normalno distribuirani što potvrđuje vizualna inspekcija histogramskog prikaza. Prethodno opisano vidljivo je na grafičkom prikazu rezultata pomoću histograma (Slika 3) gdje upravo najčešća vrijednost (0) zakrivljuje distribuciju k nižim vrijednostima odnosno ulijevo (dostupno u Prilogu).

U Tablici 8 prikazano je kako su sudionici procijenili svaku pojedinu tvrdnju koja se odnosi na počinjeno seksualno ponašanje u vezi.

Tablica 8– Učestalost počinjenog seksualnog ponašanja

Tvrdnja	Niti jednom (%)	Jednom (%)	Rijetko (%)	Ponekad (%)	Često (%)	Vrlo često (%)
Seks bez zaštite	85.5	5.3	2.6	1.3	0	5.3
Inzistiranje na seksu	75.0	13.2	5.3	1.3	2.6	2.6
Prijetnja radi seksa	96.1	2.6	0	0	0	1.3
Kritiziranje seksa	86.8	11.8	1.3	0	0	0
Ucjena radi seksa	96.1	0	2.6	1.3	0	0

Podaci u tablici 8 potvrđuju već ranije spomenuto da većina sudionika izvještava kako nije počinila seksualno nasilje u vezi. Iako se generalno radi o vrlo rijetko prisutnim oblicima nasilja najrjeđe su prisutni prijetnja djevojci/mladiću kako bi ga/ju natjerala na seks (96.1%) i ucjenjivanje kako bi ga/ju nagovorio na seks. Nešto učestalije je prisutno inzistiranje na seksu bez korištenja fizičke sile. Tako je 25% mladića i djevojaka barem jednom inzistiralo na seksu bez upotrebe fizičke sile, dok je njih 6.6% vrlo često to jest nekoliko puta tjedno inzistiralo na seksu.

10.1.4. Iskustvo doživljenog fizičkog nasilja

U tablici 9 prikazane su deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni rezultat, masksimalni rezultat i mod) za Iskustvo doživljenog fizičkog nasilja.

Tablica 9 – Deskriptivne vrijednosti za Iskustvo doživljenog fizičkog nasilja

	M	SD	Mod	Min	Max
Iskustvo doživljenog fizičkog nasilja u vezi	2.68	4.96	0.00	0.00	24.00

Iz tablice je vidljivo da se raspon rezultata kreće od 0 do 24 (mogući maksimum je 35), pri čemu je prosječni rezultat 2.68, a standardna devijacija 4.96. Iz vrijednosti moda vidi se kako je najčešći rezultat 0, odnosno kako su sudionici koji su u posljednjih 6 mjeseci bili u vezi najčešće procjenjivali da nisu doživjeli određeno nasilno ponašanje.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa (KS (75)=0.302, p=0.00) ukazuju da rezultati varijable Iskustvo doživljenog fizičkog nasilja u vezi nisu normalno distribuirani što potvrđuje vizualna inspekcija histogramskog prikaza. Prethodno opisano vidljivo je na grafičkom prikazu rezultata pomoću histograma (Slika 4) gdje upravo najčešća vrijednost (0) zakrivljuje distribuciju k nižim vrijednostima odnosno ulijevo (dostupno u Prilogu).

U tablici 10 prikazano je kako su sudionici ocijenili svaku pojedinu tvrdnju koja se odnosi na doživljeno fizičko nasilno ponašanje u vezi.

Tablica 10- Učestalost doživljenog fizičkog nasilja u vezi

Tvrdnja	**Niti jednom (%)**	**Jednom (%)**	**Rijetko (%)**	**Ponekad (%)**	**Često (%)**	**Vrlo često (%)**
Bacanje predmeta	85.5	5.3	1.3	5.3	0	2.6
Zavrtanje ruke	82.9	5.3	3.9	6.6	0	1.3
Guranje	81.6	9.2	2.6	2.6	2.6	1.3
Udaranje predmetom	94.7	2.6	1.3	1.3	0	0
Grubo grabljenje	69.7	7.9	6.6	5.3	5.3	5.3
Šamaranje	82.9	9.2	1.3	5.3	1.3	0
Udarac uz ispriku	88.2	5.3	2.6	1.3	1.3	1.3

Tablica 10 prikazuje da većina sudionika izvještava kako nikad nisu doživjeli fizičko nasilje u vezi. Iako se radi o vrlo rijetko prisutnim oblicima nasilja, sudionici su u najmanjoj mjeri doživjeli da ih je djevojka/mladić udarila/o predmetom koji ih je mogao ozlijediti (94.7%), udarac uz ispriku (88.2%) i bacanje predmeta (85.5%). Generalno, kod svih oblika nasilja najmanje 70% ispitanika navodi da navedene oblike ponašanja nije nikada doživjelo. Nešto učestalije su doživjeli da je ih je djevojka/mladić grubo zgrabila/o (njih 30% barem jednom) i od toga je 5.3% ispitanika to doživjelo vrlo često to jest nekoliko puta tjedno. Druge oblike nasilja je oko 10% mladih doživjelo barem jednom.

10.1.5. Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi

U tablici 11 prikazane su deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni rezultat, maksimalni rezultat i mod) za Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi.

Tablica 11- Deskriptivne vrijednosti za Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi

	M	SD	Mod	Max	Min
Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi	11.00	14.13	0.00	75.00	0.00

Iz tablice 11 vidljivo je da se raspon rezultat kreće od 0 do 75 (mogući maksimum je 90), pri čemu aritmetička sredina iznosi 11.00, a standardna devijacija 14.13. Iz vrijednosti moda vidi se kako je najčešći rezultat 0, odnosno kako su sudionici najčešće procjenjivali kako nisu doživjeli određeno nasilno ponašanje.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa (KS(75)=0.220, p=0.00) ukazuju da rezultati varijable Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi nisu normalno distribuirani što potvrđuje vizualna inspekcija histogramskog prikaza. Prethodno opisano vidljivo je na grafičkom prikazu rezultata pomoću histograma (Slika 5) gdje upravo najčešća vrijednost (0) zakrivljuje distribuciju k nižim vrijednostima odnosno ulijevo (dostupno u Prilogu).

U tablici 12 prikazane su frekvencije odgovora ispitanika uzorka na svaku pojedinu tvrdnju koja se odnosi na doživljeno psihički nasilno ponašanje u vezi.

Tablica 12- Učestalost doživljenog psihičkog nasilja u vezi

Tvrdnja	**Niti jednom (%)**	**Jednom (%)**	**Rijetko (%)**	**Ponekad (%)**	**Često (%)**	**Vrlo često (%)**
Vrijeđanje	65.8	13.2	9.2	3.9	3.9	3.9
Prkošenje	46.1	15.8	21.1	6.6	5.3	5.3
Vrijeđanje (na temelju izgleda)	85.3	8.0	4.0	0	1.3	1.3
Uništavanje stvari	78.9	13.2	3.9	1.3	1.3	1.3
Vikanje	61.8	17.1	9.2	5.3	5.3	1.3
Odlazak uslijed svađe	72.4	10.5	7.9	3.9	2.6	2.6
Prijetnje	86.8	7.9	1.3	1.3	0	2.6
Čitanje sms poruka	64.5	13.2	9.2	3.9	3.9	5.3

Ljutnja zbog nejavljanja na mobitel	51.3	19.7	13.2	5.3	9.2	1.3
Uhođenje	85.5	6.6	3.9	0	0	3.9
Prisila na promjenu odjeće	85.5	10.5	2.6	1.3	0	0
Nazivanje nesposobnim	81.6	9.2	2.6	1.3	1.3	3.9
Ucjena	86.8	7.9	1.3	1.3	0	2.6
Ismijavanje i omalovažavanje	89.5	2.6	5.3	1.3	0	1.3
Naređivanje	80.3	10.5	2.6	1.3	2.6	2.6
Ogovaranje	76.3	9.2	5.3	5.3	1.3	2.6
Izazivanje osjećaja krivnje	53.9	14.5	14.5	6.6	3.9	6.6
Optuživanje za prevaru ili flert	60.5	13.2	3.9	14.5	3.9	3.9

Kao i kod počinjenog psihičkog nasilja, distribucija rezultata ukazuje na nešto veću prisutnost pojedinih oblika nasilja. Iz prethodne tablice može se vidjeti da su ispitanici izjavili da su u najmanjoj mjeri doživjeli da ih je djevojka/mladić ismijavala/o i omalovažavala/o pred drugim prijateljima (89.5%), prijetila/o da će učiniti nešto nažao ako ne učini ono što želim (86.8%), vrijeđala/o na temelju fizičkog izgleda (85.5%), uhodila/o (85.5%), prisilila/o na promjenu odjeće (85.5%). No, za razliku od fizičkog i seksualnog nasilja, neke oblike ponašanja koje možemo okarakterizirati kao psihičko nasilje mladi su doživjeli u većoj mjeri, odnosno barem jednom. Tako, ispitanici iskazuju kako su u najvećoj mjeri doživjeli da su im djevojka/mladić učinili nešto kako bi im prkosili (53.9% je doživjelo barem jednom), da su se djevojka/mladić naljutili jer ih nisu mogli dobiti na mobitel (48.7% taj oblik nasilja doživjelo je barem jednom) i izazivanje osjećaja krivnje od strane partnera (45.1% barem je jednom doživjelo). Od oblika ponašanja koja su ispitanici opetovano doživjeli, često je namjerno izazivanje osjećaja krivnje (6.6%) i inzistiranje na pokazivanju sms poruka (5.3%).

10.1.6. Iskustvo doživljenog seksualnog nasilja u vezi

U tablici 13 prikazane su deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalni rezultat, maksimalni rezultat i mod) za Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi.

Tablica 13- Deskriptivna vrijednost za Iskustvo doživljenog seksualnog nasilja u vezi

	M	SD	Min	Max	Mod
Iskustvo doživljenog seksualnog nasilja u vezi	1.05	2.40	0.00	13.00	0.00

Raspon rezultata za Iskustvo doživljenog seksualnog nasilja u vezi dobivenih istraživanjem kreće se od 0 do 13 (od mogućih 25). Aritmetička sredina iznosi 1.05 a standardna devijacija 2.40. Iz vrijednosti moda vidi se kako je najčešći rezultat 0, odnosno kako su sudionici najčešće procjenjivali kako nisu doživjeli određeno nasilno ponašanje.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa (KS (75)=0.417, p=0.00) ukazuju da rezultati varijable Iskustvo doživljenog seksualnog nasilja u vezi nisu normalno distribuirani što potvrđuje vizualna inspekcija histogramskog prikaza. Prethodno opisano vidljivo je na grafičkom prikazu rezultata pomoću histograma (Slika 6) gdje upravo najčešća vrijednost (0) zakrivljuje distribuciju k nižim vrijednostima odnosno ulijevo (dostupno u Prilogu).

U tablici 14 prikazano je kako su sudionici ocijenili svaku pojedinu tvrdnju koja se odnosi na doživljeno seksualno nasilno ponašanje u vezi.

Tablica 14- Učestalost doživljenog seksualnog ponašanja u vezi

Tvrdnja	**Niti jednom (%)**	**Jednom (%)**	**Rijetko (%)**	**Ponekad (%)**	**Često (%)**	**Vrlo često (%)**
Seks bez zaštite	86.8	1.3	2.6	2.6	1.3	5.3
Inzistiranje na seksu bez upotrebe fizičke sile	82.9	6.6	3.9	2.6	1.3	2.6
Prijetnja radi seksa	94.7	2.6	1.3	1.3	0	0
Kritiziranje	100.0	0	0	0	0	0

seksa						
Ucjena radi seksa	94.7	2.6	1.3	1.3	0	0

Na temelju podataka iz tablice može se zaključiti da većina sudionika nije doživjela nikakav oblik seksualnog nasilja u vezi. Iako se radi o generalno vrlo rijetko prisutnim oblicima nasilja, svi ispitanici izjavljuju da nisu nijednom doživjeli da im je partner rekao da je loš/loša u seksu. U najmanjoj mjeri ispitanici izjavljuju da su doživjeli kako im je djevojka/mladić prijetila/o ili ucijenila/o kako bi ih natjerala/o na seks (94.7%). S druge pak strane, od pojavnih oblika seksualnog nasilja ispitanici su najčešće doživjeli da je partner inzistirao na seksu iako nije koristio fizičku silu. „Samo“ 83% ispitanika nikada nije doživjelo taj oblik ponašanja, što se u usporedbi s drugim pokazateljima doima kao česta pojava kod mladih u mladenačkim vezama. No, i kad se takvi oblici ponašanja pojavljuju oni su se u najvećoj mjeri dogodili jednom ili rijetko. Od oblika ponašanja koji se vrlo često pojavljuju 5.3% ispitanika izjavljuje da je doživjelo vrlo često to jest nekoliko puta tjedno da ih je partner prisilio na seks bez zaštite.

10.2. Razlike u počinjenom i doživljenom nasilju s obzirom na okruženje

Kako bi se odgovorilo na problemsko pitanje „Postoji li razlika u počinjenom i doživljenom nasilju u mladenačkim vezama s obzirom na okruženje“ napravljena je usporedba počinjenog i doživljenog nasilja u mladenačkim vezama kod djevojaka i mladića s otoka Hvara i onih kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split. Razlike između subgrupa testirane su Mann – Whitneyevim testom za nezavisne uzorke.
U tablici 15 slijedi usporedba dvaju subgrupa.

Tablica 15- Razlike u počinjenom i doživljenom nasilju s obzirom na okruženje

Iskustvo ponašanja	**Mjesto boravka**	**N**	**M**	**sd**
Počinjeno fizičko nasilno ponašanje	Split	42	37.71	4.39
	Hvar	34	39.47	5.43
Počinjeno psihičko nasilno ponašanje	Split	42	39.76	11.93
	Hvar	34	36.94	10.41

Počinjeno seksualno nasilno ponašanje	Split	42	42.11	2.75
	Hvar	34	34.04	2.73
Doživljeno fizičko nasilno ponašanje	Split	42	40.39	5.35
	Hvar	34	36.16	4.36
Doživljeno psihičko nasilno ponašanje	Split	42	42.85	15.70
	Hvar	34	33.13	11.39
Doživljeno seksualno nasilno ponašanje	Split	42	43.30	2.39
	Hvar	34	32.57	2.37

Aritmetičke sredine ukazuju da su ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u većoj mjeri počinitelji psihičkog i seksualnog nasilja u odnosu na ispitanike s otoka Hvara. Sudionici s otoka Hvara u većoj mjeri su počinili fizičko nasilje u vezama (AS=39.47, sd=5.43) u odnosu na ispitanike iz Splita (AS= 37.71, sd=4.91). Podaci o doživljenom nasilju nam govore da su ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u većoj mjeri doživjeli sve tri vrste nasilja odnosno psihičko, fizičko i seksualno nasilje. Radi li se o statistički značajnim razlikama provjereno je Mann-Whitneyevim testom. Vrijednosti ukazuju kako se ne radi o statistički značajnoj razlici za počinjeno fizičko nasilje (U=0.681, p=0.714), kao ni za počinjeno psihičko nasilje (U=0.661, p=0.579), niti za počinjeno seksualno nasilje (U=0.562, p=0.066), doživljeno fizičko nasilje (U=0.634, p=0.365), doživljeno psihičko nasilje (U=0.531, p=0.055), dok se za doživljeno seksualno nasilje (U=0.512, p=0.006) radi o statistički značajnoj razlici. Rezultati govore kako su ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u većoj mjeri doživjeli seksualno nasilje u odnosu na ispitanike s otoka Hvara.

10.3. Prepoznavanje nasilnih obrazaca u vezi

Tablica 16 prikazuje kako ispitanici prepoznaju nasilne obrasce ponašanja. Mladi su pored svake tvrdnje trebali iskazati svoje mišljenje kako razumiju određeni oblik ponašanja definirajući ga kao nenasilnog pa do sigurno nasilnog.

Tablica 16- Prepoznavanje nasilnih obrazaca

Tvrdnja	Nije nasilno (%)	Možda (%)	Vjerojatno (%)	Sigurno (%)

Ograničavanje vremena koji mladić/djevojka provodi s prijateljima	20.0	36.8	24.9	18.4
Često provjerava gdje je i s kim mladić/djevojka	18.9	32.4	31.4	17.3
Izjave poput: „ Da me voliš, ti bi..“	19.5	37.8	25.6	16.2
Često poklanjanje malih darova	75.7	13.5	4.9	5.9
Praćenje (uhođenje) mladića/djevojke	7.1	21.1	28.1	43.8
Potajno čitanje sms poruka na mobitelu mladića/djevojke	12.4	26.5	35.1	25.9
Zabranjivanje izlazaka mladiću/djevojci	5.9	13.5	25.9	54.1
Ismijavanje mladića/djevojke pred drugima	8.1	12.4	25.9	53.5
Ignoriranje mladića/djevojke	11.9	22.7	32.4	33.0
Ogovaranje mladića/djevojke pred drugima	9.7	23.2	24.3	42.7
Upoznavanje djevojke/mladića sa svojom rodbinom	83.2	11.4	2.7	2.7
Nazivanje mladića/djevojke pogrdnim imenima	8.6	17.8	29.7	43.8
Prisiljavanje mladića/djevojke da bira između druženja s prijateljima i djevojke/mladića	7.6	18.9	25.4	48.1
Donošenje odluka umjesto mladića/djevojke	8.1	21.1	31.9	38.9
Pričanje drugima intimnih stvari o svojoj djevojci/mladiću	7.0	22.2	26.5	44.3
Prijetnja prekidom veze ukoliko mladić/djevojka ne učini ono što djevojka/mladić želi	4.3	14.1	21.6	60.00
Prijetnja samoubojstvom ako mladić/djevojka prekine vezu	6.5	4.3	13.5	75.7
Zajedničko učenje	91.4	2.7	4.3	1.6

Uništavanje stvari koje pripadaju mladiću/djevojci	4.3	15.1	24.3	56.2
Prijetnje poput: „Ako ne prestaneš udarit ću te“	3.8	6.5	16.2	73.5
Prigovaranje zbog izgleda i/ili odijevanja	15.7	31.4	28.6	24.3
Šamar	3.8	6.5	9.7	80.0
Udarac šakom ili nogom	4.9	1.1	3.8	90.3
Kašnjenje na sastanke	56.2	26.5	8.6	8.6
Čupanje za kosu	6.5	8.6	16.8	68.6
Vikanje na mladića/djevojku	7.6	16.8	30.3	45.4
Bacanje predmeta na mladića/djevojku	3.2	5.4	12.4	78.9
Obećavanje nečega mladiću/djevojci kako bi pristao na seks	11.9	16.2	28.1	43.8
Prijetnje mladiću/djevojci kako bi pristao na seks	2.7	4.3	14.1	78.9
Fizičko prisiljavanje na seks	2.7	1.1	4.9	91.4

Iz tablice se može vidjeti kako čestice koje opisuju fizičko nasilje većina mladih označava kao sigurno nasilno, pa tako 91.4% mladih smatra da je fizičko prisiljavanje na seks sigurno nasilno, 90% mladih smatra udarac šakom ili nogom sigurno nasilnim, dok 80% mladih smatra šamar sigurno nasilnim. Prijetnje mladiću/djevojci kako bi pristao na seks 78.8% mladih smatra sigurno nasilnim, dok 75.7% mladih navodi da je sigurno nasilno prijetnja samoubojstvom ako djevojka/mladić prekine vezu. Čestice „Često poklanjanje malih darova“, „Upoznavanje djevojke/mladića sa svojom rodbinom“, „Zajedničko učenje“i „Kašnjenje na sastanke“ uvrštene su kao distraktori s namjerom da se prepozna rutinsko odgovaranje te se ne uključuju u analizu.

10.4. Spremnost na postavljanje granica u vezi

U tablici 17 vidljiva je spremnost ispitanika na postavljanje i održavanje osobnih granica u interpersonalnom bliskom odnosu.

Tvrdnja	Nikad (%)	Rijetko (%)	Ponekad (%)	Često (%)	Gotovo uvijek (%)
Dozvolila bih mladiću da određuje s kime ću se družiti kada nisam s njim	77.8	11.9	3.8	3.8	2.7
Ako bih mladiću /djevojci posudila veću svotu novca, tražila/o bih da mi ga vrati	14.6	16.2	30.3	15.7	23.2
Odustala/o bih od nečeg što mi je jako važno zato jer moj mladić/djevojka to traži od mene	48.6	30.3	10.8	6.8	3.8
Ako bi moj mladić/djevojka tražio/la, prestala/o bih se družiti s nekim prijateljima	74.1	17.8	4.9	1.1	2.2
Lagala/o bih roditeljima/odgajatelju i time riskirala/o kaznu ako bi to moj mladić/djevojka tražio od mene	45.4	22.7	17.8	7.0	7.0
Da moj mladić/djevojka to traži od mene, pristala/o bih na seksualni odnos iako to ne želim	58.9	20.5	11.4	3.8	5.4
Pristala/o bih izaći s mladićem(djevojkom i njegovim/njezinim prijateljem iako bih zbog tog propustila/o prijateljičinu zabavu	51.4	23.2	17.8	3.8	3.8
Išla bih s mladićem/djevojkom na nogometnu utakmicu iako to ne volim	13.0	13.5	37.8	22.2	13.5
Prestala/o bih se družiti s dobrim prijateljem kojeg poznam godinama jer to moj mladič/djevojka traži od mene	72.4	16.8	5.4	2.2	2.7
Kada bi me moj mladić/djevojka	44.9	22.2	15.1	7.0	10.8

pozvao/la u vikendicu na more ako potajno uzmem tatino auto dok je na poslu, ja bih to učinila/o					
Probala/o bih tešku drogu ako to moj mladić/djevojka traži od mene	90.8	5.4	0.5	1.1	2.2
Kada bi moj mladić/djevojka to tražio, tetovirala/o bih njegovo/njezino ime iako to nije moj stil	84.3	8.6	4.5	0.5	2.2
Pristala/o bih se odijevati drugačije ako to moj mladić/djevojka traži od mene	66.5	22.7	6.5	3.8	0.5
Prestala/o bih slušati glazbu koju volim kako bih udovoljila/o svom mladiću/djevojci	80.0	11.9	6.5	1.6	0.0
Ukrala/o bih u dućanu bocu skupog pića ako to moj mladić/djevojka traži od mene	85.4	7.0	2.2	4.3	1.1

Većina mladih izjavljuje da nikada ne bi probala drogu iako to partner traži od njih (90.8%), ukrala bocu skupog pića jer to partner traži od njih (85.4%) ili istetovirala ime partnera (84.3%). Također, 74.1% mladih izjavljuje da se se nikada ne bi prestalo družiti s prijateljem iako to partner traži od njih, dok 23% mladih navodi da bi gotovo uvijek tražilo povrat veće svote novca koji su posudili svom partneru. S druge pak strane, manja spremnost na postavljanje granica vidljiva je u određenim česticama, pa tako 41.1% mladih izjavljuje da bi pristala/o bih na seksualni odnos iako to ne želi, 54.6% mladih bi lagalo i time riskiralo kaznu ako to partner traži od njih.

10.5. Razlike u prepoznavanju nasilja i spremnosti na uspostavu granica s obzirom na okruženje

Da bi se moglo ispitati eventualno postojanje razlika između dva promatrana subuzorka u *prepoznavanju nasilja* i *spremnosti na postavljanje granica* primijenjen je t- test za nezavisne uzorke. Proveden Levenov test homogenosti za varijablu *prepoznavanje nasilja* upućuje na mogućnost primjene t – testa za testiranje razlika. Rezultati ukazuju kako ne postoji statistički značajna razlika u homogenosti subgrupa i dopušta provedbu t-testa (F=0.128, p=0.721). Levenov test homogenosti proveden je i za varijablu *spremnost na postavljanje granica* i upućuje na mogućnost primjene t- testa za testiranje razlika. Rezultati ukazuju kako ne postoji statistički značajna razlika u homogenosti subgrupa i dopušta provedbu t-testa (F=0.033, p=0.857). U tablici 17 slijede osnovni deskriptivni pokazatelji.

Tablica 17- Razlike u prepoznavanju nasilja i spremnosti na uspostavu granica s obzirom na okruženje

	Mjesto boravka	**N**	**M**	**sd**
Prepoznavanje nasilja	**Split**	**81**	**2.21**	**0.55**
	Hvar	**104**	**2.17**	**0.58**
Granice	**Split**	**81**	**1.81**	**0.45**
	Hvar	**104**	**1.77**	**0.50**

Iako osnovne frekvencije pokazuju da ispitanici iz Splita u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce ponašanje u odnosu na ispitanike s Hvara, proveden t-test ne ukazuje da je ta razlika statistički značajna (t=0.507, df=183, p=0.613). Iz tablice se može zaključiti da ispitanici iz Splita u većoj mjeri iskazuju spremnost na postavljenje granica u vezi, ali također ta razlika nije statistički značajna (t=0.33, df= 183, p= 0.522).

10.6. Razlike s obzirom na spol

Kako bi se utvrdile razlike s obzirom na spol provedeni su t-test i Mann-Whitneyev test ovisno o distribuciji rezultata na pojedinim varijablama.

Tablica 18- Razlike s obzirom na spol

Iskustvo ponašanja	Spol	N	M	sd
Počinjeno fizičko nasilno ponašanje	M	35	31.70	2.40
	Ž	41	44.30	5.89
Počinjeno psihičko nasilno ponašanje	M	35	31.33	9.59
	Ž	41	44.62	11.88
Počinjeno seksualno nasilno ponašanje	M	35	40.93	2.76
	Ž	41	36.43	2.75
Doživljeno fizičko nasilno ponašanje	M	35	42.50	5.01
	Ž	41	35.09	4.89
Doživljeno psihičko nasilno ponašanje	M	35	38.95	12.78
	Ž	41	36.46	15.28
Doživljeno seksualno nasilno ponašanje	M	35	41.44	2.57
	Ž	41	35.99	2.22
Ukupno počinjeno nasilje	M	35	31.34	2.15
	Ž	41	44.61	2.74
Ukupno doživljeno nasilje	M	35	41.38	3.08
	Ž	41	35.20	3.23
Prepoznavanje nasilja	M	82	89.82	15.46
	Ž	103	95.53	19.95
Granice	M	82	122.93	7.75
	Ž	103	69.17	4.79

Aritmetičke sredine pokazuju da su ispitanice u odnosu na ispitanike u većoj mjeri počinile fizičko nasilje u vezi (AS=44.30, sd=2.40), psihičko nasilje (AS=44.62, sd=11.88) te

ostvaruju veće rezultate na varijabli ukupno počinjeno nasilje (AS=44.61, sd=2.74). Također, ispitanice u odnosu na ispitanike u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce ponašanja u vezi (AS=95.53, sd=19.95). Rezultati ukazuju da su ispitanici u odnosu na ispitanice u većoj mjeri bili seksualno nasilni u svojim vezama (AS=40.93, sd=2.76), u većoj mjeri su doživjeli fizičko (AS=42.50, sd=5.01), psihičko (AS=38.95,sd=12.78) i seksualno nasilje (AS=41.44, sd=2.57). Ispitanici su u većoj mjeri ukupno doživjeli nasilje (AS=41.38, sd=3.08) te su u većoj mjeri spremni postaviti granice u vezi (AS=122.93, sd=7.75). Radi li se o statistički značajnoj razlici provjereno je Mann-Whitneyevim testom i t-testom ovisno o distribuciji rezultata na pojedinim varijablama. Vrijednosti ukazuju kako se radi o statistički značajnoj razlici za počinjeno fizičko nasilje (U=0.479, p=0.008), počinjeno psihičko nasilje (U=0.466, p=0.009) i ukupno počinjeno nasilje (U=0.1779, p=0.009). Također, statistički značajna razlika pokazala se i na varijabli spremnost na postavljanje granica (t=7.545, df=183, p=0.000).

11. Rasprava

Provedeno istraživanje imalo je za cilj utvrditi pojavnost doživljenog i počinjenog nasilja u mladenačkim vezama te razinu prepoznavanja nasilnih obrazaca kod mladih koji žive i školuju se na otoku i onih koji su zbog školovanja otišli s otoka u veće mjesto. Kako bi se ostvario taj cilj i odgovorilo na postavljena problemska pitanja, kreirano je istraživanje u kojem je sudjelovalo 185 ispitanika od čega je njih 76 bilo u ljubavnoj vezi u posljednjih 6 mjeseci, dok je prosjek duljine trajanja veze bio u vrijeme provedbe istraživanja 9 mjeseci. Deskriptivni pokazatelji ukazuju da je 96.1% mladih s otoka Hvara i onih kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split barem jednom počinilo nasilje u vezi u posljednjih 6 mjeseci. Što se tiče doživljenog nasilja, 85.3% ispitanika izvještava da je barem jednom u posljednjih 6 mjeseci doživjelo nasilno ponašanje u vezi. U odnosu na vrstu nasilja, većina ispitanika izvještava da nije bila fizički nasilna prema svome partneru, pa tako naprimjer 93% ispitanika nikad nije udarilo svog partnera predmetom koji ga je mogao ozlijediti. Od pojavnih oblika fizičkog nasilja koje su počinili, ispitanici iskazuju da su u najvećoj mjeri grubo gurnuli partnera (28.9%), ošamarili (26.3%) i grubo zgrabili (25%). No, i kad se takvi oblici ponašanja pojavljuju oni su se u najvećoj mjeri dogodili jednom ili rijetko. Od oblika ponašanja koji se vrlo često pojavljuju je grubo guranje partnera. Kada je riječ o doživljenom fizičkom nasilju, radi se o generalno rijetkim oblicima ponašanja, a u najmanjoj mjeri su doživjeli da ih je partner udario predmetom koji ih je mogao ozlijediti (94.7%). Ispitanici izjavljuju da su u najvećoj mjeri doživjeli da ih je partner grubo zgrabio (njih 30% barem jednom). S druge pak strane, većina ispitanika izvještava da je barem jednom počinila neki oblik psihičkog nasilja. U najmanjoj mjeri su uhodili partnera, prijetili, ismijavali ili omalovažavali svog partnera. Od pojavnih oblika psihičkog nasilja u najvećoj mjeri su prisutni prkošenje partneru i vrijeđanje. Neki oblici psihičkog nasilja su najčešći oblik nasilja (vrijeđanje partnera- 65% i prkošenje partneru- 65%), dok se neki rijetko pojavljuju kao i oblici fizičkog i seksualnog nasilja (naprimjer uhođenje partnera- 2.6%).

Što se tiče doživljenog psihičkog nasilja, mladi navode da su u najmanjoj mjeri doživjeli da ih je partner omalovažio pred drugima i prijetio da će si učiniti nešto nažao ako ne učini ono što želi. Ispitanici su u najvećoj mjeri doživjeli da im partner prkosi (53.9%) ili da se naljutio jer ga/ju nije mogao dobiti na mobitel (49.7%). Najrjeđe je prisutno seksualno nasilje u vezama. Većina ispitanika izvještava da nije počinila seksualno nasilje u vezama. Iako se generalno radi o vrlo rijetko prisutnim oblicima ponašanja, najrjeđe su prisutni prijetnja i ucjenjivanje

kako bi se došlo do seksa. Od počinjenih oblika seksualnog nasilja sudionici ističu inzistiranje na seksu bez korištenja fizičke prisile (25%). Kao i za počinjeno nasilje, ispitanici izjavljuju da su najrjeđe doživjeli seksualno nasilje. Od pojavnih oblika seksualnog nasilja ispitanici su najčešće doživjeli da je partner inzistirao na seksu iako nije koristio fizičku silu (17.1%). No, i kad se takvi oblici ponašanja pojavljuju oni su se u najvećoj mjeri dogodili jednom ili rijetko. Od oblika ponašanja koja su u nešto većoj mjeri to jest nekoliko puta tjedno doživjeli istaknuta je prisila na seks bez zaštite (5.3%).

Značaj ovih deskriptivnih pokazatelja moguće je razmatrati usporedbom s ostalim dostupnim istraživanjima. U Hrvatskoj se posljednja dva desetljeća posvećuje pažnja fenomenu nasilja u mladenačkim vezama i ako za usporedbu uzmemo druga istraživanja, navedeni rezultati daju donekle slične podatke. Uspoređujući rezultate ovog istraživanja i prvog većeg istraživanja koje je proveo Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje na 612 ispitanika diljem Hrvatske, može se zaključiti da su u ovom radu ipak nešto veće prosječne vrijednosti. Istraživanje iz 2004. godine govori da je 43% mladih počinilo neki oblik nasilja, dok u ovom radu ta vrijednost iznosi 96%. S druge strane, istraživanje koje je proveo CESI navodi podatak da je 60% ispitanika doživjelo nasilje, a u ovom radu navodi se brojka od 85%. Iako razlika nije drastična kao kod počinjenog nasilja, vidljiv je porast i u doživljenom nasilju. Tijekom 11 godina razlike između dva navedena istraživanja, došlo je do promjena na različitim područjima što zasigurno utječe i na pojavu nasilja u vezama, ali i na veće prepoznavanje nasilnih obrazaca ponašanja kod mladih što možemo povezati s većom razinom educiranosti mladih. Već ranije spomenuta Teorija trijadnog utjecaja ističe važnost utjecaja kulture i okruženja na pojavu nasilja u vezama. Navodi da mladi koji su izloženi nasilju u zajednici grade stavove koji podržavaju nasilje i time su u većem riziku da budu i počinitelji nasilja. S obzirom na veliku važnost medija u izgradnji naših stavova (Kovčo Vukadin, 2012) i stupanj izloženosti nasilju u medijima koji je veći u odnosu na ranije istraživanje, može se objasniti i veća prisutnost nasilja u vezama.

Najnovije istraživanje u Hrvatskoj koji su proveli Ajduković, Löw i Sušac (2011) na 623 učenika daje slične rezultate odnosno 93,1% onih koji su u posljednjih 6 mjeseci bili u vezi izjavljuje da su počinili neki oblik nasilja u vezi, dok ih 86,4% izjavljuje da je doživjelo nasilje. U ovom radu prikazana su strana istraživanja koja navode razloge nasilnog ponašanja, pa tako oba spola na prvom mjestu ističu ljutnju, zatim djevojke navode samoobranu, a mladići kontrolu nad partnerom kao razlog nasilnog ponašanja. S obzirom da u ovom

istraživanju nisu ispitivani razlozi nasilnog ponašanja, u budućnosti bi bilo zanimljivo i to istražiti.

Analizirajući rezultate dobivene Skalom za prepoznavanje nasilnih obrazaca, može se vidjeti da 20% ispitanika ne smatra nasilnim ograničavanje vremena koje mladić/djevojka provodi s prijateljima, samo 17.3% ispitanika smatra da su ucjene poput *„Ti da me voliš, ti bi…“* sigurno nasilje u vezi, 57% mladih nije se u potpunosti složilo da je nazivanje pogrdnim imenima nasilno ponašanje. S obzirom na navedeno može se pretpostaviti da mladi imaju pogrešna uvjerenja o kvalitetnoj vezi. Ajduković, Löw i Sušac (2011) u svojem su radu dobili rezultate da su pogrešna uvjerenja o vezama u niskoj pozitivnoj korelaciji s obje mjere iskustva nasilnih ponašanja. Navedeni stavovi, a samim time i sklonost nasilnom ponašanju u vezi mogu se objasniti nizom socijalizacijskih čimbenika, ali i patrijarhalnim pogledom na muško-ženske odnose.

Osvrnemo li se na postavljenu hipotezu po kojoj se očekuje da će ispitanici s otoka Hvara u manjoj mjeri počiniti nasilje u mladenačkim vezama u odnosu na ispitanike kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split, na temelju prethodno prikazanih rezultata možemo zaključiti da hipoteza nije potvrđena, jer ne postoji statistički značajna razlika. Iako rezultati idu u smjeru postavljenje hipoteze, razlike između dvije promatrane skupine nisu toliko velike da bi ju potvrdile.

Druga hipoteza koja glasi da se očekuje da će ispitanici s otoka Hvara u manjoj mjeri doživjeti nasilje u mladenačkim vezama u odnosu na ispitanike kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split također nije potvrđena. Iako vrijednosti rezultata upućuju na manju mjeru doživljenog nasilja kod mladih koji žive i školuju se na otoku Hvaru, razlike nisu toliko velike da bi upućivale na statistički značajne razlike između grupa. Sumarno, ne radi o statistički značajnoj razlici, ali rezultati idu u smjeru postavljene hipoteze.

Osim utvrđivanja pojavnosti nasilja, u istraživanju nastojalo se ispitati postoji li razlika u prepoznavanju nasilnih obrazaca ponašanja u vezi i spremnosti u postavljanju granica s obzirom na okruženje. Na temelju tog problemskog pitanja postavljena je hipoteza da se očekuje da će ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u većoj mjeri prepoznati nasilne obrasce ponašanja u odnosu na ispitanike koji žive na otoku Hvaru. Navedena hipoteza postavljena je na temelju očekivanja da su mladi koji se školuju u većem gradu na kopnu u većoj mjeri informirani o nasilju u vezama u odnosu na mlade na otoku.

Rezultati ukazuju da ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u većoj mjeri prepoznaju nasilne obrasce, ali navedena razlika nije statistički značajna. Zbog navedenog može se zaključiti da hipoteza nije prihvaćena, ali rezultati idu u tom smjeru.

Posljednja hipoteza glasi da se očekuje da će ispitanici kojima je zbog školovanja trenutno mjesto prebivališta Split u manjoj mjeri biti spremni na postavljenje granica u mladenačkim vezama u odnosu na ispitanike koji žive na otoku Hvaru. Iako se očekivalo da će mladi koji se školuju i žive na otoku u većoj mjeri biti spremni postaviti granice u vezi to se istraživanjem nije potvrdilo. Razlika postoji iako nije statistički značajna i ide u korist mladih kojima je trenutno mjesto prebivališta Split.
Iako razlike po spolu nisu bile postavljene kao problemsko pitanje u ovom radu, one čine dio fenomena nasilja u mladenačkim vezama. Rezultati pokazuju da ispitanice u odnosu na ispitanike u većoj mjeri bile fizički nasilne (U=0.479, p=0.008), psihički nasilne (U=0.466, p=0.009) i ukupno više nasilja su počinile (U=0.1779, p=0.009). Ispitanice su u odnosu na ispitanike spremnije postaviti granice u vezi (t=7.545, df= 183, p=0.000). Sve navedene razlike statistički su značajne.

Prezentirani rezultati potvrđuju da je u Hrvatskoj u visokoj mjeri prisutno nasilje u mladenačkim vezama, stoga je potrebno pravovremeno provoditi preventivne programe posebice na univerzalnoj razini kako bi se spriječila pojava navedenog fenomena. S obzirom da rezultati ne pokazuju statistički značajnu razliku između mladih koji se školuju na otoku i onih koji zbog školovanja odlaze u veće mjesto, ne može se zaključiti da okruženje to jest život u izoliranoj zajednici (otoku) utječe na pojavu nasilja u mladenačkim vezama. Osim navedenih rezultata, najvažniji doprinos ovog istraživanja je otvaranje teme nasilja u mladenačkim vezama kod mladih na otoku kojoj se do tada nije posvećivala veća pažnja.

12. Zaključak

Adolescencija je životno razdoblje u kojemu mladenačke veze i spolnost dobivaju važnije mjesto. Najvažniji razvojni zadatak mladih u to doba je razvijanje odnosa s nekom osobom koja im je privlačna na potpuno drugačiji način od tada bliskih osoba. Često se događa da postoje različiti ciljevi koje partneri žele postići i pritom nailaze na sukobe. Pitanje je na koji način se suočavaju sa sukobima jer je upravo proces rješavanja sukoba potencijal za pojavu različitih oblika nasilničkog ponašanja. Mnogi rizični čimbenici doprinose nasilju u vezama poput spola, povijesti nasilja u djetinjstvu, rizičnog seksualnog ponašanja, mentalnog zdravlja i emocionalne stabilnosti, zlouporabe sredstava ovisnosti. S druge pak strane, prisutnost zaštitnih čimbenika poput socijalne podrške, privrženosti obitelji i duhovnosti smanjuje pojavu nasilja u vezama (Kaukinen, 2014) . Posljedice nasilja mogu biti veoma ozbiljne, a literatura najčešće govori o gubitku samopouzdanja, lošoj slici o sebi, osjećaju nesretnosti, depresiji, povlačenju od prijatelja, gubitku povjerenja u mogućnost dobre veze, psihosomatskim teškoćama, problemima sa spavanjem, povećanoj zlouporabi sredstava ovisnosti, poremećaju prehrane, rizičnom seksualnom ponašanju do pokušaja suicida (Ajduković i Ručević, 2009).

Rezultati ovog istraživanja ukazuju da je nasilje u mladenačkim vezama u velikoj mjeri prisutno, pa tako 96.1% ispitanika izjavljuje da je počinilo nasilje u vezi u posljednjih 6 mjeseci, a 85.3% doživjelo nasilje u vezi. Sukladno drugim istraživanjima, radi se o sličnim podacima. Također, potvrđeno je da je u najvećoj mjeri prisutno psihičko nasilje, zatim fizičko i seksualno. U istraživanju se nastojalo ispitati postoji li razlika u počinjenom, doživljenom nasilju kao i prepoznavanju nasilja i spremnosti na postavljanje granica s obzirom na okruženje i pokazalo se da nema statistički značajne razlike. Mladi koji žive i školuju se na otoku kao i oni mladi koji su se trenutno zbog školovanja preselili u veći grad, u jednakoj mjeri čine i doživljavaju nasilje u vezi. S obzirom na dosad navedeno, potrebno je posvetiti više pažnje pojavi nasilja u mladenačkim vezama kako na otocima tako i u većim gradovima kroz razvoj preventivnih programa i educiranje stručnjaka koji bi ih provodili na tim područjima.

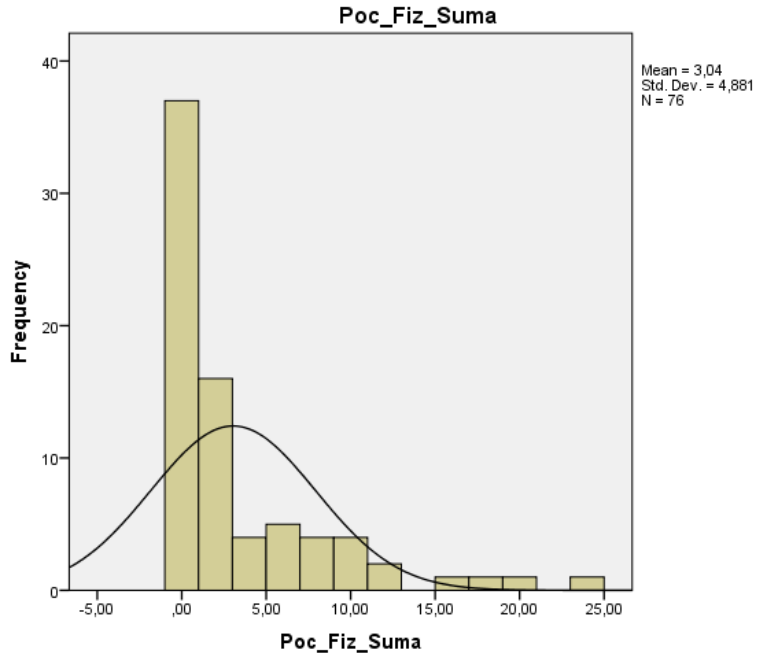
13. Literatura

1. Ajduković, M., Kregar Orešković, K., Laklija, M. (2007): Značaj teorije privrženosti za konceptualizaciju javne srbi za djecu. *Ljetopis socijalnog rada, 14 (1)*, 93-118.
2. Ajduković, M., Löw, A., Sušac, N. (2011): Rodne razlike i prediktori partnerskog nasilja u mladenačkim vezama. *Ljetopis socijalnog rada, 18 (3),* 527-553.
3. Ajduković, M., Ručević, S. (2009): Nasilje u vezama mladih. *Zaštita zdravlja alodescenata 1. Dio, 18 (2),* 217-225.c
4. Babić, D., Lalić, I. (2001): Dilema mladih otočana: ostanak ili odlazak s otoka. Primjer šibenskih otoka. *Sociologija sela, 1-4 (151-154),* 61-82.
5. Ball, B., Kerig, P., Rosenbluth, B. (2009): Like a Family but Better Because You Can Actually Trust Each Other": The Expect Respect Dating Violence Prevention Program for At-Risk Youth. *Health Promotion Practice, 10 (1),* 45-58.
6. Balić, S., Divanović, D., Ricijaš, N. (2001): Nasilja i ubojstva među intimni partnerima. *Kriminologija i socijalna integracija, 1-2 (9),* 71-84.
7. Children's Safety Network (2012). Teen Dating Violence as a Public Health Issue. http://www.childrenssafetynetwork.org/sites/childrenssafetynetwork.org/files/TeenDatingViolenceasaPublicHealthIssue.pdf Pristupljeno 11. ožujka 2016.
8. Deković, M. (1997): Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja, 4-5 (30-31),* 427-445.
9. Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (1979). Violence against wives. New York: Free Press.
10. Đuranović, M. (2013): Obitelj i vršnjaci u životu adolescenta. *Napredak, 154 (1-2),* 31-46.
11. Flay, B. R., Snyder, F., Petraitis, J. (2009). The theory od triadic influence. New York: Jossey-Bass.
12. Graovac, M. (2010): Adolescent u obitelji. *Medicins fluminensis, 46 (3),* 261-266.
13. Hickman, L., Jaycox, L., Aronoff, J. (2004): Dating violence among adolescents prevalence, gender distribution, and prevention program effectiveness. *Trauma, violence, & abuse, 5 (2),* 123-142.
14. Hodžić, A. (2007): Nasilje ne polazi samo od sebe: izvještaj o istraživanju rodno uvjetovanog nasiljau adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj. CESI, Zagreb.

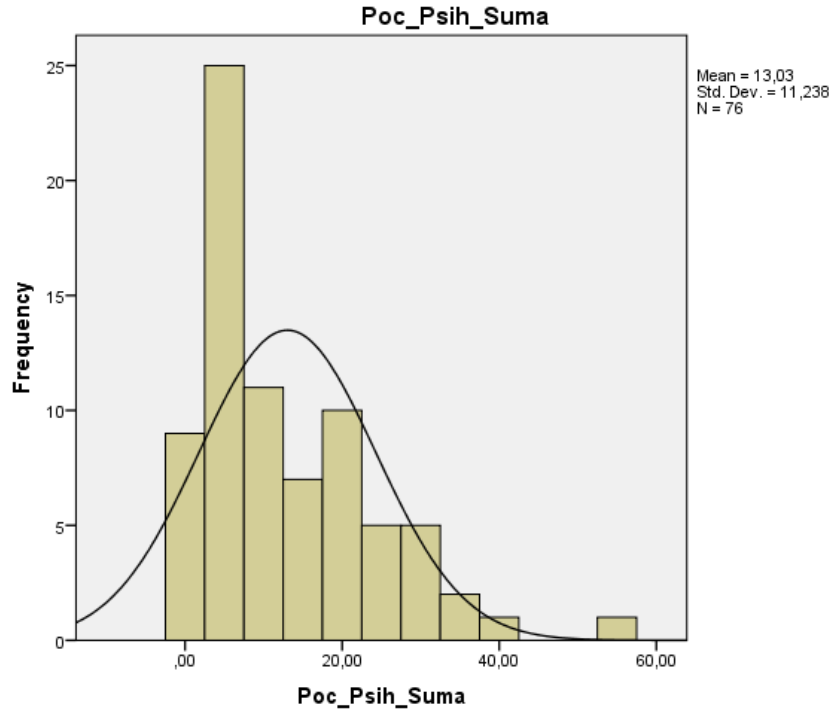
15. Jaman, A. (2009): Nasilje među djecom u domovima za djecu bez odovarajuće roditeljske skrbi: usporedba s nasiljem među djecom u školama. *Školski vjesnik, 58 (3),* 301-313.
16. Kaukinen, C. (2014): Dating Violence Among College Students: The Risk and Protective Factors. *Trauma, violence, & abuse, 15 (4),* 283-296.
17. Kocijan-Hercigonja, D., Hercigonja-Novković, V. (2009): Djeca, mladi i nasilje u obitelji. *Medicus, 18 (2),* 181-184.
18. Kovčo Vukadin, I. (2012): Mladi i nasilje: između percepcije i realnosti. *Kriminalističke teme, 3-4,* 113-141.
19. Kuzman, M. (2009): Adolescencija, adolescenti i zaštita zdravlja. *Zaštita zdravlja adolescenata- 1.dio, 18 (2),* 155-172.
20. Lacković-Grgin, K. (2005). Psihologija adolescencije. Jastrebarsko: Naklada slap.
21. Lebedina Manzoni, M. Ricijaš, N. (2013): Obilježja mladih s obzirom na podložnost vršnjačkom pritisku. *Kriminologija i socijalna integracija, 21 (1),* 29-38.
22. Middelton-Moz, J., Zawadski, M. L. (2003): Nasilnici su posvuda: na dječjem igralištu, u vezama, na rednom mjestu. Strategija za preživljavanje. Timea, Zagreb.
23. Popadić, D., (2009). Nasilje u školama. Institut za psihologiju, Beograd.
24. Rajhvan Bulat L., Ajduković, M. (2012): Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkoga nasilja među mladima. *Psihologijske teme, 21 (1),* 167-194.
25. Rončević, N. (2004). Mladi na kvanerskim otocima. Analiza razvojnih potencijala otoka. http://www.zavod.pgz.hr/docs/zzpuHR/documents/31/Original.pdf Pristupljeno 11. ožujka 2016.
26. Rudan, V. (2004): Normalni adolescentni razvoj. *Medix, 10 (52),* 36-39.
27. Rosenbaum, A., O'Leary, D. K. (1981). Children: The unintended victims of marital violence. *American Journal of Orthopsychiatry, 51 (4),* 692-699.
28. Sesar, K, Dodaj, A. (2014): Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija, 42 (3),* 162-171.
29. Singer, M. (1996): Kriminologija. Nakladni zavod 'Globus', Zagreb.
30. Shorey, R.C., Cornelius, T.L., Bell, K.M. (2008): A critical review of theoretical frameworks for dating violence: Comparing the dating and marital fields. *Agression and Violent Behavioe, 13,* 185-194.
31. Van Camp, T., Hebert, M., Guidi, E., Lavoi, F., Blais, M. (2014): Teens' self-efficacy to deal with dating violence as victim, perpetrator or bystander. *International Review of Victimology, 20 (3),* 289-303.

14. Prilog

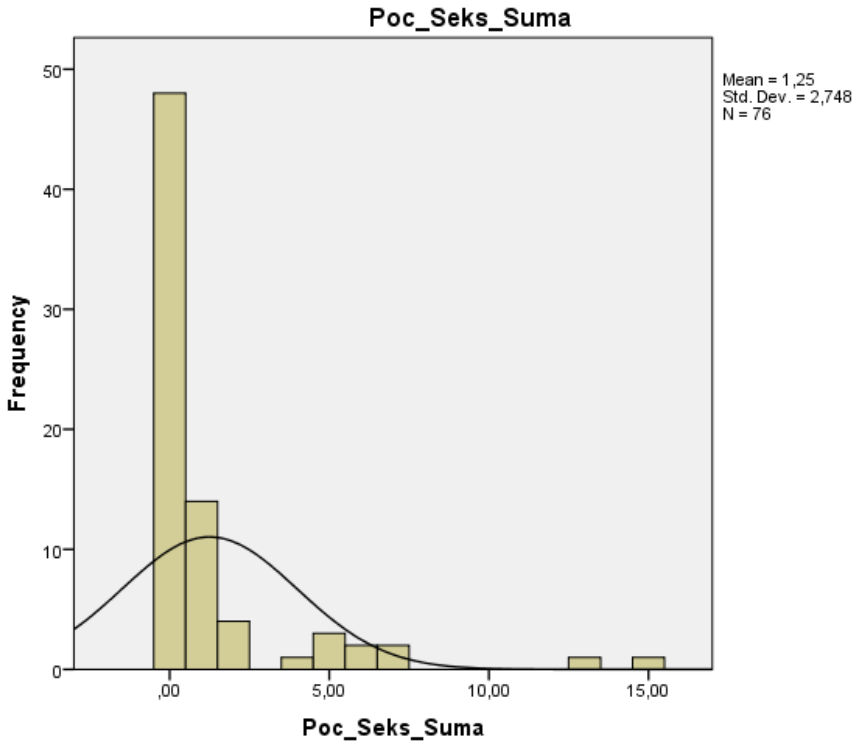
Slika 1- Histogram frekvencija za Iskustvo počinjenog fizičkog nasilja u vezi

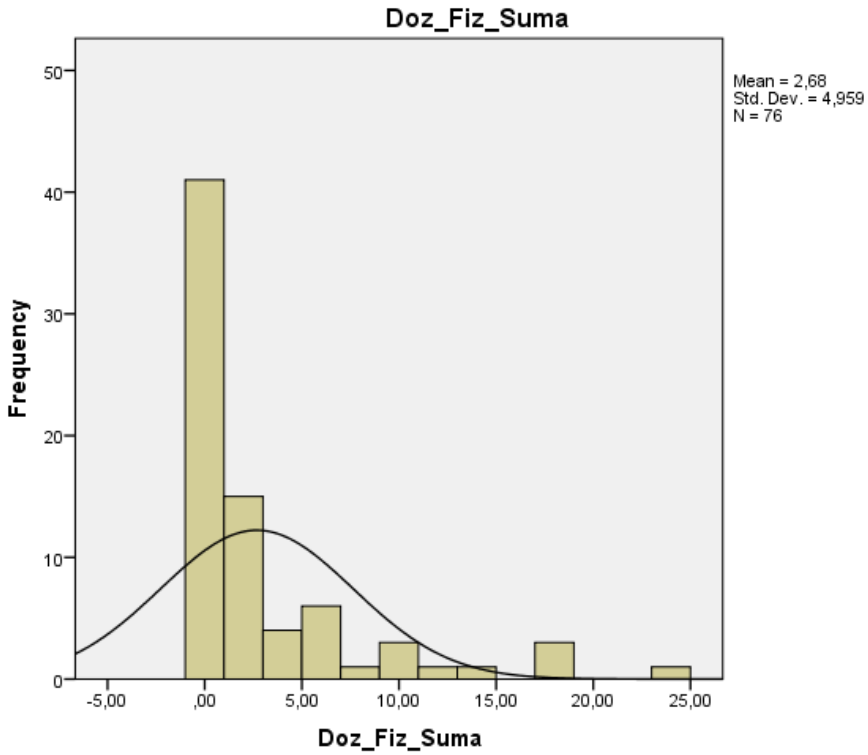
Slika 2- Histogram frekvencija za Iskustvo počinjenog psihičkog nasilja u vezi

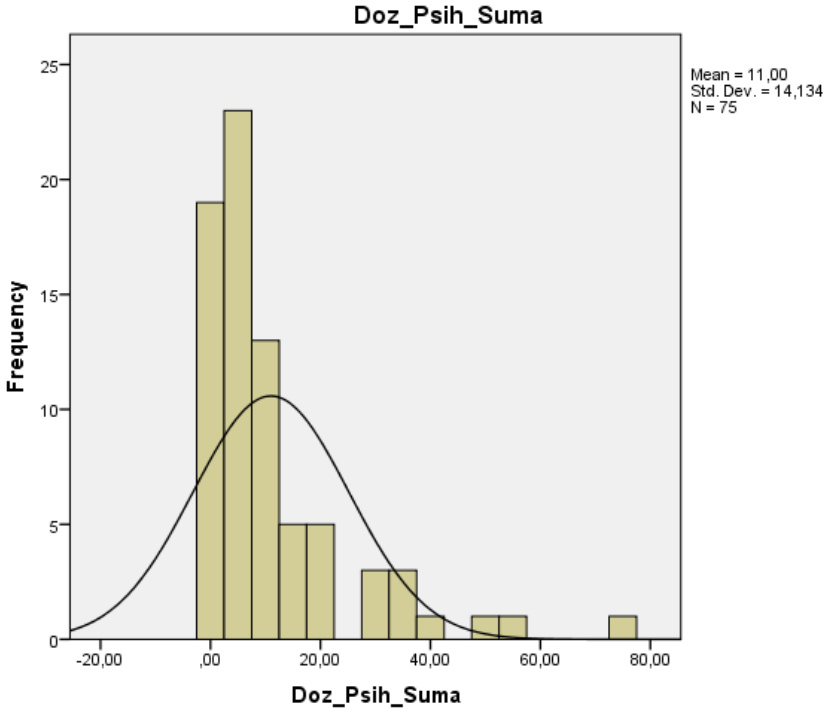
Slika 3- Histogram frekvencija za Iskustvo počinjenog seksualnog nasilja u vezi

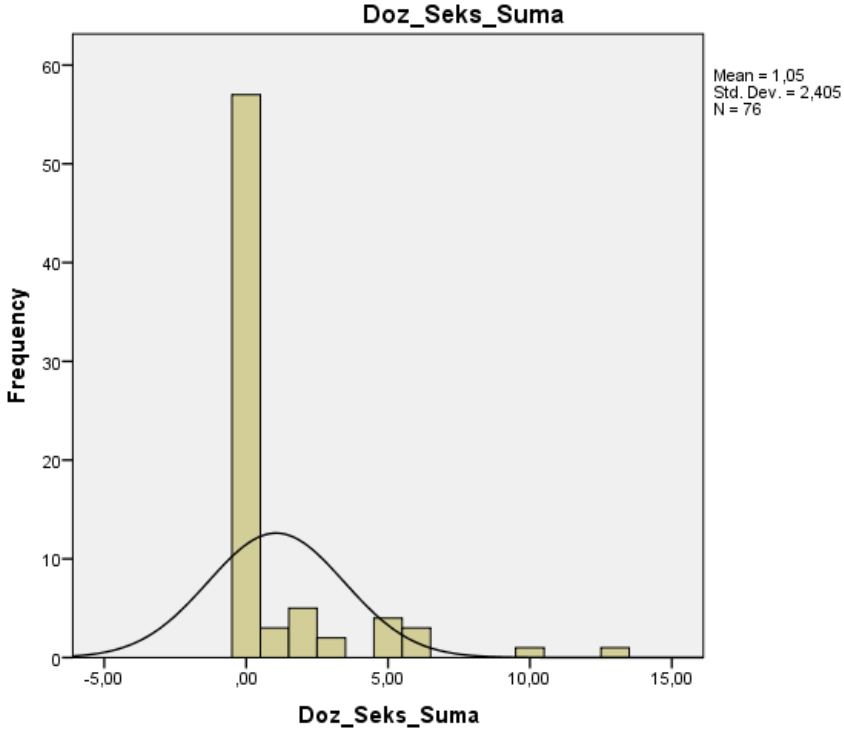
Slika 4- Histogram frekvencija za Iskustvo doživljenog fizičkog nasilja u vezi

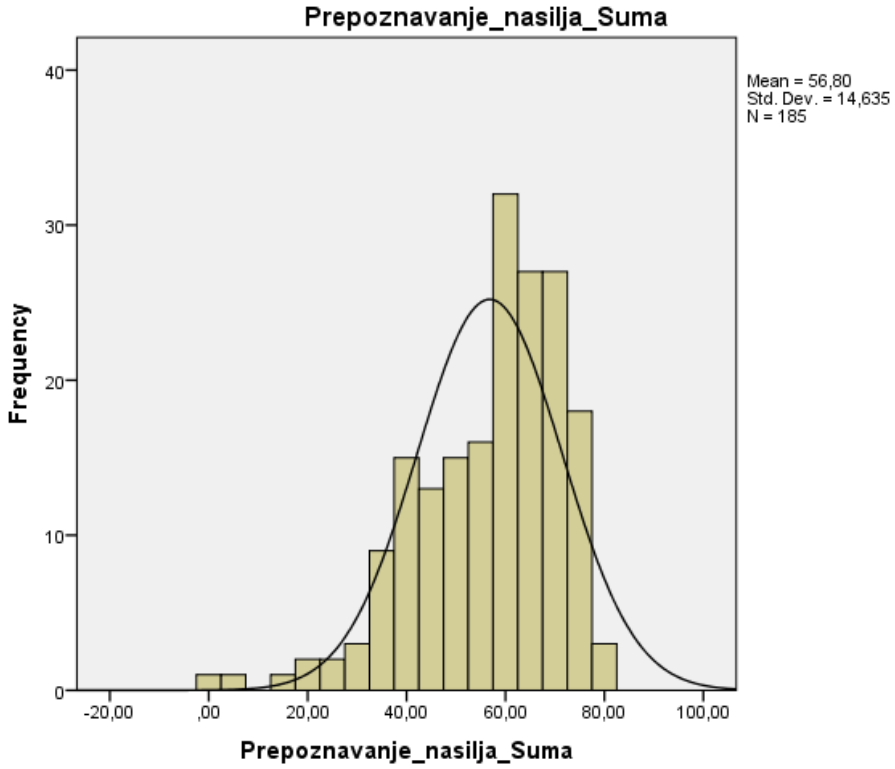
Slika 5- Histogram frekvencija za Iskustvo doživljenog psihičkog nasilja u vezi

Slika 6- Histogram frekvencija za Iskustvo doživljenog seksualnog nasilja u vezi

Slika 7- Histogram frekvencija za Prepoznavanje nasilja u vezi

Slika 8- Histogram frekvencija za Spremnost na postavljanje granica u vezi

